

intra

LSS och administrationens betydelse

"Det kan kännas väldigt bra när man känner att man lyckats hjälpa någon till ett bättre liv."

Så säger en av de LSS-handläggare som Intra intervjuade i vintras (INTRA nr 1/2019). En annan handläggare fortsätter:

"...juridiken tvingar oss ibland att bli lite fyrkantigare än vad vi kanske skulle vilja vara. LSS är en rättighetslag och det är viktigt att man får det man har rätt till."

Handläggarna är en del av den administrativa överbyggnad som ska besluta om, och se till att, samhällets stöd till personer med funktionsnedsättningar är i överensstämmelse med den demokratiska viljan hos medborgarna, så som riksdagen har beslutat. Där finns också chefer, andra tjänstemän och lokala politiker.

Det är viktigt det att få dem med på tåget! Det visste Karl Grunewald när han, som ansvarig på Socialstyrelsen, gick i spetsen för reformeringen av samhällets stöd till personer med utvecklingsstörning. För att få genomslag för förändringen samlade han vårdchefer, politiker, föreståndare med flera till ständiga möten. Han och hans anställda var också ofta på resa i landet för att inspektera och rådgöra med lokala befattningshavare i landstingen, som på den tiden ansvarade för stödet. På det viset inspirerade han många av dem till stordåd. De kände att de gjorde viktiga insatser och var en del av en solidarisk samhällsutveckling som inkluderade personer med utvecklingsstörning. Många var stolta över sitt arbete och tog de nya målsättningarna till sitt hjärta.

Vid kommunaliseringen av LSS-verksamheterna byttes ofta dessa befattningshavare ut och nya tillkom utan att kunskapen om bakgrunden till LSS-insatserna följde med. Rättigheterna i LSS svävade liksom fritt i luften, möjliga att tolka lite hur som helst, eftersom man inte var medveten om tankegångarna bakom. Också intresseorganisationerna, med sin – i och för sig förståeliga – inriktning på mänskliga rättigheter, bidrog till denna starka betoning av stödet som i första hand en juridisk fråga.

Lägg därtill kommersialiseringen av stödet, d v s att flera aktörer har ett intresse av att öka stödets omfattning, oavsett reella behov, eftersom det ger mer inkomster för den enskilde och/eller mer vinst för vårdbolagen.

Genom denna utveckling har den administrativa överbyggnaden kring LSS-verksamheterna alltså reducerats till en part i en förhandlingssituation vars huvudsakliga uppgift är att avgöra om motpartens krav är i linje med lagstiftningen. Eller till utförare av ett konkurrensutsatt stöd där säljbarheten är avgörande för framgången.

Trots denna utveckling vill de flesta tjänstemän, handläggare och chefer fortfarande se sig som en del av samhällets solidariska och rättvisa stöd till medborgare med funktionsnedsättning och deras anhöriga. Men de får kämpa för att hålla uppe den självsynen eftersom den hela tiden kommer i konflikt med verkligheten. Och eftersom man hela tiden tvingas in i roller där man förminsas till att bli lagvrängare eller försäljare (med krav på ökad vinst), eller köpare (med krav på minskade kostnader).

Grundad 1991 av
Karl Grunewald

NR 3/2019

innehåll

Redaktion

Hans Hallerfors
Redaktör, layout, ansvarig utgivare
Tel 070-7428547
e-post: hans.hallerfors@telia.com

Roger Blomqvist
Ekonomi och prenumerationer

Erik Tillander
Text, reportage
Tel 070-4085097
e-post: eriktilander@hotmail.com

Prenumerantärenden

www.tidskriftenintra.se
Eller ta kontakt med
Intra/Kaktusvägen 38
125 55 ÄLVSJÖ
e-post: info@tidskriftenintra.se
Tel 08-647 87 90
Fax 08-97 11 04

INTRA är en tidskrift som utkommer med fyra nummer per år. Prenumerationen gäller för fyra nummer när än du börjar.

Betala på PlusGiro: 636 55 62 - 5 eller bankgiro: 5308 - 1485. Prenumerationspris: 380 kr.

Finland: Betala 38 Euro på postgiro 800011-70844089.

Organisationsnummer: 814000-8890.

Tryck: Exakta tryckeri
ISSN 1102-4143

INTRA är befriad från moms.

INTRA ges ut av Stiftelsen Intra vars ändamål är att verka för ökad information om resultatet av forskning, metodutveckling och samhällets insatser beträffande personer med utvecklingsstörning och andra med närliggande problematik.

Ledamöter: Roger Blomqvist, Hans Hallerfors, Elisabeth Langran, Mårten Söder, Erling Södergren, Iren Åhlund.
Suppleanter: Therése Fridström Montoya, Gunilla Lagergren, Maj-Britt Lindh, Erik Tillander.

Besök Intras hemsida:
www.tidskriftenintra.se

"Jag valde att checka ut från verkligheten" 4

Felix Swahn om att växa upp och vara annorlunda.

Arbetslinjen 6

Kenneth Torstensson undrar varför de som har det svårt i livet ska placeras i de mest meningslösa jobben.

En metod att hitta smärta 10

Kerstin Hagström-Backe och Kristina Flynn berättar om en metod som gör det möjligt att upptäcka smärta hos personer med flerfunktionsnedsättningar.

Ny webbutbildning 13

Christine Gustafsson och Sylvia Olsson har arbetat med *pedagogiskt förhållnings- och arbetssätt* (PFA). Nu finns en web-utbildning om detta arbetssätt.

Till minne av Jean Vanier 14

Linda Vikdahl skriver om en katolsk präst som betytt mycket för personer med intellektuell funktionsnedsättning över hela världen.

Kompetensbrist får allvarliga konsekvenser 17

FUB:s ordförande, Harald Strand, tycker att det behövs ett statligt kompetens-lyft för LSS-personal!

Sorgkuben – ett enkelt verktyg 18

Marion Verboom från Holland har skapat ett sätt att konkretisera sorg och förlust.

Är gruppbostad institutioner? 20

Med utgångspunkt från artikel 19 i FN-konventionen om funktionsrätt undersöker Emil Erdtman bland annat förhållandet mellan gruppbostad och personlig assistans.

Kan lågaffektivt bemötande vara att göra ingenting? 23

Bo Hejlskov Elvén skriver om hur man kan misstolka en metod.

IBIC – en bra modell för dokumentation 24

AnnBrith Davidson berättar om en metod som kan underlätta för handläggare och LSS-personal.

Den första inkluderingen 26

Hans Hallerfors berättar om scoutlägren för personer med funktionsnedsättningar på 1960-talet och jämför med dåtidens anstaltsliv.

Habiliteringsersättningen – hela listan! 33

Redaktionen i Malmö har ringt runt och kartlagt hur mycket kommunerna betalar i habiliteringsersättning till dem som deltar i daglig verksamhet.

Dessutom

Psykiatrin behöver mer kunskap	9
Karl Grunewalds arkiv	31
Göran Glappkäft har ordet	32
Omsorgsboken	32
INUTI nu med syateljé	34
Omslagets konstnär	35

Jenny Marcus på ateljé INUTI har målat omslagsbilden.

29:e årgången
112:e numret

Felix Swahn är 26 år och bor i Stockholm. Han går på Sundbybergs Folkhögskola – Kulturparaplyets Projektår. Felix har en Autism-diagnos. Den här texten är från en av hans sändningar från **Radio Totalnormal**, där Felix har medverkat under några års tid.
(www.radiototalnormal.se)

”Jag valde att checka ut från verkligheten för att slippa få min hörsel överstimulerad”

Av Felix Swahn

Jag har en brorson. När han var två år pratade han mycket och han hoppade upp och ned och alla sa upp, upp, upp och han svarade upp, upp upp när han hoppade. Prepositionerna satte sig i hans kropp. Jag har inga prepositioner i kroppen. Mitt talade språk är mitt andra språk, ganska hemmagjort. Tecknandet och bilden var det första kommunikationsspråket för mig. Därför vill jag jobba med bild och film.

Jag började på dagis när jag var två år gammal. Det var en hemsk upplevelse. Jag förstod inte varför jag skulle vara där. Jag kunde inte prata och kunde inte tala om för någon att det var hemskt. Så jag slöt mig inom mig själv och slutade använda mig av de få ord som jag hade innan jag började på dagis. Slutade titta i folks ögon.

Jag fick en stödperson, Britt, som skulle hjälpa mig.

När jag gick på dagis var mitt behov av att få vara med min mamma enormt mycket större än vad andra kunde ana. Det var det behovet som gjorde att jag blev

sittande på en vit fåtölj och väntade tills hon skulle hämta mig. Vilket andra inte riktigt förstod...

Så där satt jag och väntade på mamma, tittade inte på andra och sa ingenting. Britt tog med mig till samlingen, utflykten, leken.

Eftersom jag inte bekräftade folk runtomkring med ord trodde de inte att jag tog in något av dagistillvaron. Många utgår från att man uppfattar saker genom att kunna berätta om dem. Men det verbala språket är inte allt. Och bara för att man inte bekräftar saker som brukligt betyder det inte att man inte tar in och processar saker.

Mycket kommunikation sker faktiskt utan ord. Även utan ord lärde jag känna några barn som jag kom att tycka mycket om. Och kunde leka med.

Även utan ord har man starka känslor.

Jag började prata när jag var 5 år gammal. Det som hände fram till 5 års åldern lagrade jag i mitt huvud som ett nystan av intryck i väntan på språket.

Men innan jag började använda språket hittade jag sinnen som underlättade livet för mig.

Ett sådant var inkännandesinnet. Jag visste med en gång om en människa skulle gilla mig eller inte. Jag kunde sätta mig bredvid och ibland i knäet på för mig okända människor.

Jag har alltid haft en känsla för vilka människor som var väldigt sköna att umgås med och vilka jag kände att jag inte tyckte om. Exempelvis gamla män som sitter på bänkar. Jag tyckte att det fanns många som verkade vara väldigt trevliga och därför satte jag mig bredvid dem på bänken. Det funkade varje gång. Man kan säga att jag var en väldigt igenkännande människa.

Nu när jag har språket är inkännandesinnet fortfarande bra att ha.

Vissa människor har sinneallergi. En överkänslighet liksom.

När jag var liten och det fanns för mycket ljud runt omkring mig tyckte jag att det kunde bli för jobbigt. Då kunde jag hamna i min egen värld väldigt lätt. Jag valde att checka ut från verkligheten för att slippa få min hörsel överstimulerad. Det finns många som har det så, tror jag. Inte bara folk med autismdiagnoser.

Jag tror att de flesta människor parerar vardagen och verkligheten i förhållande till sina överkänsliga sinnen. Fast de kanske inte förstår att det är det som händer. Det är mönster och strategier som folk har

från tiden innan språket, där man kan förklara både för sig själv och andra.

När jag var ca 10 år gammal gick jag en dag förbi och hälsade på mitt gamla dagis. Där träffade jag Anna, en av mina gamla dagisfröknar. Hon bjöd in mig till dagiset och jag berättade precis allting som jag både mindes och uppfattade från den tiden när jag gick där. Som till exempel var vi hade haft ett träd med bilder på alla som gick där, var Markus brukade sitta med snor i näsan, var Oscar brukade hänga. Sedan berättade jag vilka tjejer jag tyckte om. Det var en tjej som hette Helena som jag lekte med. Jag mindes också var vi åt tårta då och då. Eftersom det var från tiden som jag inte hade ett språk blev Anna helt målös av att jag hade haft så fantastiskt många minnen och uppfattningar om hur livet under min dagistid verkligen såg ut.

Jag håller fortfarande på att nysta upp allt som hamnade i mitt huvud innan 5 års åldern. Ny forskning visar att hjärnan är mycket mer plastisk än vad vi tror och att vi kan förändras och utvecklas hela livet.

Det intressanta var att jag långt senare kom på att tack vare att jag hade starka känslor för vissa barn där på dagis, gav det mig ett sug att vilja lära mig mer om hur man kan släppa in människor i mitt liv med eller utan språk.

 TILLGÄNGLIGHETSGUIDE.SE

NU GÖR VI SMÅLAND & ÖLAND TILLGÄNGLIGT!

EN HELT NY GUIDE MED TILLGÄNGLIGHETSANPASSAD INFORMATION INOM
MAT&DRYCK | BOENDE | SE&GÖRA | EVENEMANG

WWW.TILLGANGLIGHETSGUIDE.SE

För drygt 5 år sedan skrev jag en artikel i denna tidning, där jag diskuterade arbetslinjen inom omsorgen. I synnerhet supported employment och dess förhållande visavi LSS. Jag ville tala om meningsfullhet, begriplighet och möjlighet att utvecklas, i lagens efterföljd.

Jag trodde den gången att min artikel skulle riva upp himmel och jord bland arbetslinjeisterna. Jag förväntade mig genmälen och förbannade mail i boxen. Allrahelst som jag citerade folk med både namn och hemvist i det omsorgsliga hägnet.

Men så blev det ju inte. Min artikel rönste ingen som helst uppmärksamhet.

Inte vad jag hörde talas om i alla fall. Ingen hörde av sig. Ingen hade något alls att anföra. Så stod jag där med min utsträckta haka, och väntade på ...

Det var ändå lite konstigt.

Nu har jag i alla fall hittat en anledning att ta upp det här ämnet igen. Så får vi se om jag lyckas bättre den här gången.

ARBETS

LINJEN

Av Kenneth Torstensson

FÖRSÄKRINGSKASSAN. Alltihop började för ett bra tag sedan med ett mycket märkligt telefonsamtal från Försäkringskassan. Så här var det:

En deltagare i min grupp på Franstorps Verkstäder skulle till att fylla 30 år några månader senare. Det var en stor händelse i hans liv.

Därmed skulle ju också aktivitetsersättningen upphöra och andra ersättningssystem ta över. Ja, ni vet det där. Försäkringstjänstemannen i den andra luren ville av någon anledning diskutera detta förhållande med mig? Jag förstod först inte varför.

Men nu var det inte för att diskutera formaliteter som hon hade ringt upp mig.

Det hon i själva verket ville var att jag skulle ge henne en rekommendation att det blivande födelsedagsbarnet, så snart det bara lät sig göras, borde avsluta sin plats på Franstorp och förpassas ut på den "reguljära" arbetsmarknaden.

Hon var mycket påstridig i sitt ärende, det kan jag försäkra. Hon gjorde verkligen allt hon kunde för att övertyga mig om det självklara i detta. Hon föreläste, argumenterade och förklarade. Vädjade. Vred och

vände resonemangen tills de till slut mötte sig själva. Hon läste t.o.m. högt ur lagen.

Till slut tröttnade jag förstås alldeles. Jag sa till henne att hon inte kommer att få någon sån rekommendation av mig, hur mycket hon än tjatade och trätte. Jag rådde henne istället att hon borde tala med den person hela saken gällde, och med hans företrädare. För att ta reda på vad de tänker och önskar. Jag tyckte nog att det var lite utanför målet att argumentera en sån sak med mig, som ju faktiskt bara är personens arbetsledare.

Men hon lät mig förstå att ett sådant förfaringsätt faktiskt inte praktiserades på Försäkringskassan. Vad jag förstod av hennes resonemang så ansåg man där att direktkontakter var direkt oprofessionella, i gränstrakterna till nån slags jäv.

-Förstå det, den som kan!

Får det gå till på det här viset?

Jag blev förstås väldigt upprörd över det där samtalet. Heligt förbannad, för att vara uppriktig. Och mycket, mycket brydd.

Jag kontaktade några kloka människor på FUB för att be om assistans för att förstå detta jag nyss hade varit med om. För att fråga om det verkligen får gå till på det här viset?

På FUB berättade man för mig att jag alls inte måste utsätta mig för samtal av det slaget. Det enda jag egentligen behövde, och kunde, svara var att personen faktiskt var beviljad daglig verksamhet enligt LSS. Punkt! Slut!

Bra att veta! Bra att lägga på minnet!

Förklaringen

Till saken: Försäkringskassan fick, i regleringsbrev för 2017, i uppdrag att se över utvecklingen av nybeviljande av sjukersättning och aktivitetsersättning.

Med "särskilt fokus på de som avslutar aktivitetsersättningen, och samtidigt går på daglig verksamhet", som det står. Från regeringshåll skriver man:

"Regeringen uppdrar åt Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen att gemensamt initiera projekt för att pröva arbetslivsinriktade rehabiliteringsinsatser i enlighet med arbetsmetoden Supported Employment. Målgruppen för insatserna är unga med aktivitetsersättning. Särskilt bör personer med aktivitetsersättning som även har daglig verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, prioriteras."

Man tillägger lite längre ner:

"I Sverige har antalet unga med aktivitetsersättning ökat de senaste åren, med konsekvenser både för individen och samhället i stort ...

År 2016 ... uppgick försäkringsutgifterna för aktivitetsersättningen till 3,75 miljarder kronor."

Här nånstans börjar man ana förklaringen till det där telefonsamtalet.

Arbetslinjen" kallas den arbetsmarknadspolitik som stipulerar att alla som (i någon mån) kan försörja sig själva också ska göra det. (Om inte med lock och lämpor, så med tvång.) Försäkringskassan ser ut att vara själva spjutspetsen i denna kamp mot de sociala utgiftsposterna.

SKOLAN. Det här med Försäkringskassan och arbetslinjen fick mig att gå vidare och fundera litegrann på skolan.

Jag har ju gått och grunnat över varför Sär gymnasier slutat efterfråga pryoplats hos oss på Franstorp?

Kunde man möjligen hitta en förklaring till detta i den ovanstående tangentens riktning? Så började jag undersöka.

I en slags forskningsöversikt i tidskriften FORTE; om "Intellektuell funktionsnedsättning och arbete" kunde jag hitta en del forskarkommentarer. Och vidare läsning. Det kunde se ut såhär:

Det framkommer också att gymnasiesärskolan varit alltför inriktad på elevernas övergång till daglig verksamhet. Gymnasiesärskolan har upparbetat nära kontakter med daglig verksamhet och möjligheten till arbete har därför inte alltid aktualiserats.

Till saken: Gymnasiesärskolan reformerades 2013. Man framhöll i den nya lagen att en mycket viktig

(prioriterad) del av skolans arbete består i att föra eleverna närmare arbetslivet. Detta skulle ske genom "det arbetsplatsförlagda lärandet" (jämför "supported employment").

Jag ringde upp yrkesvägledare på några sär gymnasier som Franstorp tidigare regelbundet har samarbetat med. Jag ställde frågan:

– Hur kommer det sig att vi inte längre får några pryoelever från er?

Man berättade då att elever i de nationella programmen inte längre ska praktisera i daglig verksamhet, utan på arbetsplatser ute i samhället.

En studievägledare jag talade med förklarade för mig:

"Genom att ta bort yrkesträningen och öppna nationella program för alla sökande ville staten höja nivån på kunskapsinhämtandet. Fler elever ska gå nationella program med styrd arbetsplatsförlagd utbildning (APL). Skolverket trycker hårt på att APL ska ske på den öppna arbetsmarknaden och inte på daglig verksamhet. Tyvärr har skolverket en förlegad syn på daglig verksamhet. De lever kvar i dagcentertiden och har inte följt med i utvecklingen."

Så! Det verkar alltså finnas en arbetslinjekoppling också här!

Ungdomar ska helst försöka undgå dagliga verksamheter och föras direkt till arbetslivet. Först i skolan, sedan via någon av alla de arbetsstöd och privata coachingföretag som erbjuds. Unga vuxna ska vallas ut i arbete!

Metoden kallas för "place, then learn", och betyder att ungdomarna ska placeras på en arbetsplats, för att lära sig allt väsentligt där. Det är ett språkbruk som kommer från supported employment. Den allra klaraste ledstjärnan just nu.

En annan vägledare säger:

"Alla APL-platser ska vara knutna till det nationella program elever studerar på. Detta har varit en utmaning för oss då det är mycket svårt att hitta en APL-plats som motsvarar kriterierna och som dessutom är villiga att ta emot en elev från gymnasiesärskolan."

En tredje vägledare instämmer. "Det är mycket svårt att övertyga arbetsgivare om att ta emot pryoelever".

Vad säger då forskningen i allt detta? Jag återvänder till FORTE för att undersöka.

FORSKNINGEN. Dagens sanningar om "funktionshinderspolitiken" verkar följa en och samma "arbetslinje", som politiken, Försäkringskassan och särskolan.

Kan man skönja en sorts konsensus?

Jag har här inte gjort någon omfattande undersökning, men det jag har läst har tämligen entydigt pekat i riktning arbetslinje. Det är svårt att befria sig från tanken att det är supported employment som gäller i omsorgerna! Också!

Så, vad är det för tankar man har? Om samhället och alla de människor som befolkar detta? Om människor med funktionshinder? Om behov och måsten? Om arbetslinjens rättigheter och skyldigheter?

Jag är ledsn, men det blir nu alldeles nödvändigt att citera igen. I den där Forte-artikeln rekommenderas vidare läsning:

Kenneth Torstensson är möbelsnickare och har jobbat 33 år som arbetshandledare Franstorps Verkstäder, som är en daglig verksamhet i Sundbyberg. Här tillsammans med Johan Hannus.

"Utöver försörjning kan arbete ha flera positiva innebörder, som möjlighet att utveckla sociala nätverk, stärka självkänsla och identitet samt skapa struktur i vardagen"

Hos Lövgren, Markström & Sauer hittar jag :

"Genom ökat arbetsdeltagande förväntas också andra vinster för såväl individer som för samhället. Bland annat beskrivs arbete som en väg till symtomreducering och en fungerande vardag, och att arbete skapar förutsättningar för bättre ekonomi samt ökad delaktighet i samhällslivet."

Vidare i samma publikation menar Danemark & Bjarnason:

"Att öka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att komma in på arbetsmarknaden är viktigt ur flera aspekter. Det är en fråga om förankring, livskvalité och tillhörighet. Rätten att inte vara exkluderad ur samhället. Det handlar också om att frigöra sig från bidragsberoende och få en egen försörjning."

Lönearbete som frälsning

Det här gör mig lite arg.

Inte nog med att man idylliserar förhållandet i svenskt arbetsliv å det grövsta. Man tänker sig också lönearbetet (med eller utan bidrag) som en slags frälsning för människor med funktionshinder. Man plockar ihop en slags Gott&Blandat-påse bestående av terapeutiskt bludder, socialt önsketänkande och närande/tärande-ideologi. Och pyntar med lite Luther på toppen.

Det är som om man alldeles har glömt bort att LSS är en rättighet för de människor som den här om-

sorgen gäller. Att man, i LSS (§ 10), faktiskt talar om meningsfullhet, om stimulans, om utveckling och gemenskap.

Vad för slags jobb?

För hur är det egentligen? På arbetsplatserna? Vad är det för slags jobb som ska frälsa den här gruppen?

- Är det arbeten som ska kännas meningsfulla i sig själv?
- Är det jobb där man utvecklas som människa? Arbeten som får en att växa som yrkesman eller samhällsmedborgare?
- Är arbetsuppgifterna stimulerande, på vardagsbasis?
- Finns det ett inre sammanhang i de jobb som "erbjuds"?
- Kan man byta jobb om man tröttnar? Möjlighet till vidareutbildning?
- Hur är det med karriärmöjligheterna?
- Och statusen på arbetsplatsen?

Rutinarbeten

Jag menar att det som erbjuds är en krympande grupp lågkvalificerade och enkla jobb. Rutinarbeten med få eller inga karriärmöjligheter alls.

Och nu behöver jag citera igen. Johanna Gustavsson har skrivit en avhandling där hon beskriver supported employment och coaching ut i arbetslivet. Utifrån

deltagarens, coachens och arbetsgivarens perspektiv. Jag fyndar en del bland respondenternas svar.

”De anställda med funktionsnedsättning fungerade ofta som komplement till andra anställda. Jobben var ofta låg- och okvalificerade med monotona arbetsuppgifter vilket arbetsgivare beskrev som lämpliga för personer med funktionsnedsättning.”

”Däremot såg de flesta ingen möjlighet till utveckling och karriär på arbetsplatsen.”

”De anställda med funktionsnedsättning sågs ofta som andra klassens anställda, utifrån att de utförde på arbetsplatsen lågt värderade uppgifter.”

”Endast en tredjedel av respondenterna upplever sig som nöjda med arbetsuppgifterna” (...) ”de upplevde heller inte full social inclusion”

Och till sist. Supported employment framhåller gärna frivilligheten och efterfrågan hos deltagarna själva. Det får mig ändå att fundera när jag läser:

”Det framgår att det inte är någon skillnad i nöjdhet mot bakgrund av deltagarnas tidigare erfarenheter. Deltagare som kommer från daglig verksamhet är ungefär lika nöjda med sina insatser som deltagare med arbetslivserfarenhet.”

Så kan det alltså se ut när allt kommer till allt. Om man sätter sig ner och funderar så förstår man nog också att verkligheten nog ser ut just så här.

Man behöver inte vara marxist för att förstå sammanhanget!

SLUTSATS: För mig ser det ut som om alla, eller i alla fall väldigt många, har satt sig väl tillrätta på arbetslinjetåget, utan att riktigt veta var det kommer att leda tredje part. Utan att egentligen ifrågasätta en enda bokstav. Utan att ställa en enda fråga? Jag kan tycka att det är anmärkningsvärt.

Om man frågar mig så går det inte att tala om ”meningsfullheten” i termer av löneslaveri.

Lika lite som det går att tala om ”utveckling” i termer av ”symptomreducering”. Eller ”frigörelse från bidragsberoende” för den delen.

Man kan inte heller förstå ”stimulansen” genom begrepp som ”fungerande vardag” eller ”skapa struktur i vardagen”.

Särskilt inte när man talar om människor med funktionshinder.

Ingen av dem som skriver sådant skulle låta sin egen arbetsdag eller insats beskrivas på det viset! Ingen av dem skulle tänka sig (nedlåta sig) att ta ett enda av de jobb som anbefalles. Är inte det konstigt?

Min enkla fråga lyder:

VARFÖR SKA DE MÄNNISKOR SOM HAR DET ALLRA SVÅRAST I LIVET PLACERAS I DE MEST URBOTA, MENINGSLÖSA OCH FÖRTÄRANDE JOBB SOM FINNS ATT HITTA?

Psykiatrin behöver mer kunskap!

För personer med intellektuell funktionsnedsättning (IF) som har psykiska problem eller sjukdomar krävs att samarbetet med den psykiatriska expertisen fungerar. Medicinering och behandling måste utformas så att den tar hänsyn till den utvecklingsstördes psykiska problematik. Tanken att den som lider av psykisk sjukdom skall få hjälp av psykiatrin har varit svårt att realisera i praktiken. Psykiatrin har, ibland med all rätt, hävdats att LSS-verksamheterna för det mesta har bättre resurser än psykiatrin och därför själva bör kunna handskas med dessa problem. Men i gruppboende och daglig verksamhet har sällan funnits kompetens nog. Personer har bollats fram och tillbaka utan att någon velat ställa upp med de resurser som behövs. Några framsynta kommuner har ordnat olika vårdalternativ som, utifrån en sammanvävning av psykiatriskt behandlingsarbete och traditionellt LSS-boende, på ett framgångsrikt sätt kunnat handskas

med problem runt våldsbenägenhet och beteendestörningar.

Ändå kvarstår behovet av bra kontakter med psykiatrin. Medicinering med olika typer av neuroleptika spelar en viktig roll i verksamheten och detta kräver ständig uppföljning och ifrågasättande. Den slentrianmässiga medicineringen måste upphöra. Där finns fortfarande mycket att göra!

Nu finns en bok, ”Vuxna med intellektuell funktionsnedsättning i psykiatrin”, med kliniska riktlinjer för hur psykiatrin ska nå framgång med dessa patienter. Syftet är att öka kunskapen om IF hos psykiatrin och uppmuntra till samverkan och nätverksarbete. Man trycker hårt på att psykiatrin måste motverka överförskrivning av bensodiazepiner, hypnotika och antipsykotika. All medicinering måste bli föremål för uppföljning och omprövning.

En rad läkare, psykologer och sjuksköterskor har deltagit i framställningen av boken som fyller en viktig kunskapslucka.

Vuxna med intellektuell funktionsnedsättning i psykiatrin.
Huvudredaktör Lena Nylander.
Svenska psykiatriska föreningen och Gothia fortbildning.
2019. 198 sidor. Ca pris 220 kr.

*San Salvadourskalan kan hjälpa oss att hitta smärtan

Illustration: Matilda Stakset

Smärta är vanligt bland personer med flerfunktionsnedsättning och är ofta en dold källa till låg livskvalitet. Med hjälp av ett bedömningsinstrument kan smärtan bli lättare att upptäcka.

Personer som har svårt att kommunicera saknar ofta förmåga att tala om att de har ont, var de har ont och att beskriva på vilket sätt de har ont.

– Smärta är något subjektivt. Ingen kan ta ett blodprov som indikerar smärta, säger Kerstin Hagström-Backe som tillsammans med Kristina Flynnner utvärderat ett från början franskt smärtbedömningsinstru-

ment, San Salvadourskalan, för personer med flerfunktionsnedsättning. Det har tidigare inte funnits något sådant på svenska för vuxna.

– För många i den här målgruppen fungerar det inte att fråga om de har ont eller be dem peka på var smärtan sitter, utan man är beroende av att någon annan upptäcker eventuella tecken på smärta, säger Kristina Flynnner.

Se avvikelsen!

Genom att tolka brukarens beteende kan man med hjälp av bedömningsinstrumentet hitta och uppskatta graden av upplevd smärta. Instrumentet hjälper per-

*San Salvadourskalan är ett franskt bedömningsinstrument som används för att kartlägga smärta hos vuxna personer med flerfunktionsnedsättning. Frågorna och skalan har utvecklats av läkare och sjuksköterskor med erfarenhet av vård och behandling av dessa personer. Instrumentet består av två delar, ett basformulär och ett smärtbedömningsformulär. Basfrågeformuläret handlar om observationer av personens normala beteende i vardagen. Basfrågorna jämförs sedan med 10 frågor om smärtbeteenden i smärtbedömningsformuläret. Genom det strukturerade tillvägagångssättet blir det lättare att upptäcka förändringar i beteenden som kan orsakas av ökad grad av smärta.

San Salvadourskalan i svensk översättning finns på www.diva-portal.org + sök på San Salvadourskalan. Där finns en uppsats av Kristina Flynnner och Kerstin Hagström-Backe. Ladda ner den i fulltext som PDF-fil och scrolla till slutet. Där finns San Salvadourskalan!

Kristina Flynnner och Kerstin Hagström Backe är båda legitimerade sjukgymnaster och arbetar vid Habilitering & Hälsa i Stockholm.

Kerstins och Kristinas tips:

Skriv ner personens "normala beteende"

Någon sorts beskrivning av personen ska finnas om man ska ha något att jämföra med. Att det är nedtecknat är viktigt eftersom även personal som inte har så stor erfarenhet ska kunna avgöra när beteendet avviker.

Var uppmärksam på förändrade beteenden!

Jämför med det "normala beteendet" (som alltså bör vara nedtecknat).

Agera!

Agera när ni upptäcker en avvikelse. Prata med kollegorna. Anteckna dina iakttagelser och påbörja en dokumentation som dina kollegor kan fortsätta med.

Ta med dokumentationen vid läkarbesöket!

Ju mer dokumentation du har med dig desto bättre. Möjligheten att bli tagen på allvar och få rätt behandling ökar med en bra dokumentation, jämfört med att bara lita till din och kollegornas muntliga beskrivningar.

Be om extra tid för besöken!

Man kan behöva "ett anpassat bemötande" på vårdcentralen. Så be gärna om mer tid. Om ni kan undvika att komma klockan 9 en måndagsmorgon så är det bra.

Om ni föreslås avvakta, gå till en annan vårdcentral!

Om läkaren inte tar er på allvar eller ber er att avvakta, vänd er då till en annan vårdcentral. Att avvakta är alltid fel.

sonal eller anhöriga att upptäcka avvikelser i jämförelse med hur personen ifråga normalt brukar bete sig.

– Om personen till exempel börjar med ett självska-
debetende, som hen inte haft tidigare kan det bero på smärta. Samma kan gälla motsatsen, om en person som brukar ha ett utåtagerande beteende slutar med det, eller på något annat sätt förändras, kan det bero på att personen känner smärta, säger Kristina Flynnner.

– Men det är viktigt att vara medveten om att förändringen inte alltid behöver bero på att personen ifråga fått ont, säger Kerstin Hagström-Backe. Ofta behöver man göra en större kartläggning eftersom ett förändrat beteende kan bero på så många olika saker.

Baslinjen – personens "normala" nivå

San Salvadorskalan består av två delar varav den första handlar om att göra en baslinje – att kartlägga vilka

beteenden som förekommer när brukaren troligtvis inte har smärta. Detta för att kunna jämföra och upptäcka beteenden som kan bero på smärta. Det är alltså bra att det finns en livsberättelse eller en beskrivning av hur personerna brukar vara i normala fall. Och den bör vara nedskriven säger Kerstin Hagström-Backe.

– När personal slutar eller är tjänstledig kan det vara bra att det finns en sådan berättelse innan brukaren blir sjuk.

Viktigt med en somatisk undersökning

Smärtbedömningsinstrumentet är enkelt att använda och det är tänkt att personalen i gruppbo-
stad ska kunna göra det.

– Förhoppningsvis, vi har ju inte gjort någon undersökning där instrumentet har använts än, utan bara frågat ett antal experter vad de anser om instrumen-

*”Vi vet ju hur hjärnan funkar,
om man gör sådant man tycker om,
upplever man mindre smärta.”*

tets giltighet, säger Kerstin Hagström Backe. Fördelen med ett smärtbedömningsinstrument är att man inte behöver känna individen personligen, vilket innebär att även ny personal kan använda det.

Kerstin Hagström-Backe berättar om en person som börjat dunka huvudet i väggen.

– När patienten själv inte kan berätta är det inte ovanligt att man förskriver något lugnande, utan att först göra en somatisk undersökning av kroppen. I det här fallet visade det sig att han hade njursten.

Många med långvarig smärta

Kristina Flynnar säger att många i målgruppen har långvarig smärta.

– Om man tittar på de undersökningar som finns har de här personerna höga siffror jämfört med resten av befolkningen.

Kerstin Hagström-Backe fortsätter:

– Bara att du har en rörelsenedsättning gör att du riskerar en rad konsekvenser. Vi andra byter ju till exempel automatiskt ställning hela tiden men om du behöver hjälp med det ökar risken för kroppslig smärta.

– Många har ont från att de är barn. Ju större funktionsnedsättning man har, desto mer smärta, och den ökar också ofta med åldern, säger Kristina Flynnar.

Lära sig leva med smärta

När vi kommer in på frågan om smärtlindring för personer med långvarig smärta gör de snabbt klart att det handlar om mycket mer än medicin. Inte sällan måste brukaren acceptera smärtan och lära sig leva med den.

– Ofta kan man inte bli av med smärtan men förhoppningsvis kan man minska den lite grann så att man ändå kan leva ett bra liv, säger Kristina Flynnar.

I grund och botten handlar det helt enkelt om att skapa förutsättningar för en god livskvalitet. På det viset blir alla personer i nätverket kring personen inblandade.

Kerstin Hagström-Backe fortsätter:

– Det är inte en sak bara för vården eller för sjukgymnaster utan det handlar om hela livet; att man trivs där man bor och att man får göra saker som man tycker om. Vi vet ju hur hjärnan funkar, om man gör sådant man tycker om, upplever man mindre smärta.

Det börjar med bemötandet

Själva bemötandet har stor betydelse. Det handlar mycket om att se och bekräfta säger Kristina Flynnar.

– Bara att få tillgång till kommunikation, bli lyssnad på, sedd och bekräftad gör skillnad i upplevelsen. Det är där det börjar.

Det kanske låter som självklarheter men Kerstin Hagström-Backe berättar om en studie som visar att bemötandet ofta fallerar just när det gäller personer med smärta som inte är uppenbar.

– Studien visar att vårdens bemötande av personer med en riktigt allvarlig diagnos som cancer eller hjärtsjukdom är väldigt bra. Men om man kommer med diffusa smärtproblem som man inte riktigt vet vad det är, eller beror på, har bemötandet i vården stora brister. Patienten blir varken tagen på allvar eller lyssnad på.

Mer forskning!

Kerstin Hagström-Backe och Kristina Flynnar vill gärna se mer forskning om smärta, framför allt på ”våra” målgrupper. Själva satsar Kristina Flynnar och Kerstin Hagström-Backe vidare på sitt arbete. Nu närmast ska de tillsammans skriva en masteruppsats om samma ämne.

– Vi tycker att vi är något intressant på spåren, säger Kristina Flynnar. Kerstin Hagström-Backe fortsätter:

– Betydelsen av att utveckla evidensbaserade metoder för att bedöma och behandla smärta hos personer med flerfunktionsnedsättning kan inte nog understrykas. Och att de ska erbjudas bästa möjliga omhändertagande och behandling på samma villkor som alla andra.

Text och foto: Erik Tillander.

Mer att läsa:

Socialstyrelsens broschyr: *Att tolka och kartlägga smärta hos en person med intellektuell funktionsnedsättning*. Finns på socialstyrelsen.se + skriv ”Lärande exempel” i sökrutan.

Habiliteringens tidning *Funktion i fokus* nr 1 2019 handlar om smärta. Den och annat finns att ladda ner från hemsidan: habilitering.se.

Nu finns PFA* som webbutbildning

Av Christine Gustafsson och Sylvia Olsson

Många kommuner i Sverige står inför ökade kostnader för vård och omsorg samtidigt som man brottas med en allvarlig personalbrist. En annan utmaning är att många som idag väljer vårdirken inte har svenska som förstaspråk.

Pedagogisk förhållnings- och arbetssätt (PFA) är en uppskattad och effektiv utbildning för personal inom LSS verksamhet. I ett EU-finansierat projekt fick vi möjlighet att utveckla PFA till en webbaserad utbildning.

Vår webbutbildning kan svara emot de utmaningar som kommunerna har, både för att den är kostnads-effektiv och för att den erbjuder en effektiv internetutbildning för anställda inom LSS verksamheterna.

Internetutbildning eller komplement

Webbutbildningen är självinstruerande med bilder, animationer, självskattningstester, text och videos. Utbildningen är skapad för att användas som en internetutbildning med kompletterande praktik, eller som komplement till kurser i gymnasieskolan/vuxenutbildningen i vård och omsorgsprogrammet, YH-utbildningar eller högskolekurser. Den har sex olika teman:

1. Varför PFA?
2. Hjärnan och kognition.
3. Intellectuell funktionsnedsättning och autism.
4. Kognition, stress och känsla av kontroll (KASAM).
5. Hantverket PFA.
6. PFA och förutsättningar för att må bra

Utvärdering

Som en del av projektet har vi utvärderat effekterna av denna utbildning hos vuxenstuderande i kursen *Specialpedagogik 1* i gymnasieskolans vård- och omsorgsprogram. Utvärderingen genomfördes med en testgrupp med vuxenstudenter samt en kontrollgrupp.

Resultaten visade att de som läste PFA webbutbildning som komplement till kursen lärde sig mycket mer i jämförelse med de som hade traditionell undervisning.

Deltagarna tyckte att den stora fördelen var att de

återkommande kunde titta på kursen och därefter göra självtester för att kontrollera att de uppfattat rätt och förstått innehållet.

En annan aspekt var att många av deltagarna hade svenska som andra språk och de uppfattade möjligheten till repetition som viktig för att kunna tillgodogöra sig kunskapen.

Många har svårt att följa med i tempot på en vanlig lektion på grund av svårighetsgraden, språksvårigheter, dyslexi eller andra funktionsnedsättningar. Att då använda sig av webbutbildningar som ett komplement i undervisningen ger även dessa individer en möjlighet att utbilda sig.

De många animationerna i webbutbildningen gör också att det blir lättare att tillgodogöra sig abstrakta begrepp.

Personalbrist inom LSS-verksamheter kan innebära att man anställer personer som inte har utbildning inom området. Då kan en webbutbildning vara ett möjligt sätt att förbättra internetutbildningen för dem.

En webbutbildning i en lärplattform möjliggör en mer innovativ och dynamisk och individuell läroprocess. Med webbutbildningen kunde eleverna "träffas" i olika diskussionsforum och diskutera sådant de var osäkra på.

Brister

I undersökningen mötte vi även på en del brister. Ett hinder var tekniken. Det tog onödigt lång tid innan alla hade fått tillgång till kursen. Tekniska problem gjorde att några av eleverna tyckte att det var jobbigt och tappade lite av motivationen.

Att tekniken kan ha sina brister vet vi, men fördelarna övervägde ändå bristerna.

Webbutbildningen beställs via avtal med Marie Skoghill, Eskilstuna kommun:

e-post: marie.skoghill@eskilstuna.se

Kostnader anpassas utifrån beställaren (LSS verksamheter, utbildningsanordnare eller liknande) behov av handledning och kompletterande utbildningsinsats med PFA experter.

* PFA – Pedagogiskt förhållnings- och arbetssätt, är ett arbetssätt som har utvecklats i Eskilstuna kommun och bygger på Antonovskys teori om hälsa och känsla av sammanhang (KASAM), TEACCH, och Autismförbundets kurser i pedagogiskt arbetssätt med personer som har autism. PFA är tänkt att hjälpa personalen att ge individuellt anpassat stöd till brukarna utifrån individens förmågor och svårigheter.

Christine Gustafsson och

Sylvia Olsson forskar vid Mälardalens högskola.

E-post:

christine.gustafsson@mdh.se
sylvia.olsson@mdh.se

Läs mer:

Christine Gustafsson, Anders Lindström, Karin Löwenborg. *PFA – Pedagogiskt förhållnings- och arbetssätt*. 130 sidor. Eskilstuna Kommun. 2015. 145 kr. Kan beställas från www.eskilstuna.se (sök på PFA).

Till minne av Jean Vanier
Av Linda Vikdahl, lektor i religionsvetenskap
och präst i Svenska kyrkan.

"Alla människor är heliga, oberoende av kultur, ras eller religion. Oberoende av deras kapacitet eller förmåga, oberoende av vilka svagheter eller styrkor de må ha. Varenda av oss har ett instrument att spela i den väldiga orkester som är mänskligheten och var och en behöver hjälp med att bli vad vi kan vara."

*Jean Vanier i boken *Becoming Human*.*

Jean Vanier var grundare av l'Arche-rörelsen, en kommuniterörelse där personer med och utan intellektuella funktionshinder lever tillsammans, och delar livet. Idag finns 147 l'Arche kommuniteter i 35 länder och 1 800 Tro och Ljus-grupper för personer med intellektuella funktionshinder och deras familjer och vänner, i över 80 nationer.

Jean Vanier, föddes som det fjärde barnet av fem, i en djupt troende katolsk familj. Hans pappa var kanadensisk diplomat. Jean tjänstgjorde i marinen ett antal år, men upplevde snart att Gud kallade honom till ett annat slags liv. Han började studera teologi och filosofi, och kom att disputerar på en doktorsavhandling i etik, i Paris.

Julen 1964 besökte han en vän i Val Fleuri som arbetade på en institution för män med intellektuella funktionshinder. Han blev mycket illa berörd av männens usla livsvillkor. Hygienen var undermålig och männen tycktes inte göra annat än att vandra runt i cirklar.

Vanier köpte ett litet hus i närheten och bjöd tre av dem att komma och bo med honom. En av dem, Dany, återvände snart till sin bekanta miljö. Men de två andra, Raphael Simi och Philippe Seux, bestämde sig för att stanna. Det lilla hushållet blev upprinnelsen till l'Arche rörelsen.

Utsatta människor är samhällets verkliga kärna

Vaniers strävan var att L'Arche-kommuniteterna skulle vara sammanhang präglade av ömsesidiga relationer. Ingen är enbart omsorgsgivare och ingen är enbart omsorgstagare.

Alla människor är sårbara och i behov av andra, även de tillsynes starka. I sårbarheten skapas band mellan människor, gemenskap och sammanhang.

Vanier upplevde personer med intellektuella funktionshinder som sina lärare och mentorer i att bli mer mänsklig. Med detta menade han att deras sätt att vara öppna med sin person hjälpte honom att mogna till frihet, att öppna upp för andra och inte längre gömma sig bakom murar av rädsla och fördomar.

Vanier kom att betona människors gemensamma verklighet: lusten att älska och bli älskad och att dela med sig av sina förmågor. Han kom att lyfta fram samhällets utsatta och till synes svaga, de som öppet upplever smärta och ångest, som samhällets verkliga kärna. I sin sårbarhet, för de samman människor och skapar sammanhang av

gemenskap. Han menade att med tiden kommer alla att upptäcka sin egen sårbarhet och utsatthet, och inse att "de" också är "vi".

Alla behöver hjälp med att bli vad de kan vara

Jean Vanier levde hela sitt liv i l'Arche. Genom att dela livet tillsammans med personer med intellektuella funktionshinder, lärde sig han mycket om ensamhet och utsatthet, och om vilket lidande det är att bli avisad av samhället. Men han såg också vad gemenskap och upplevelsen av att vara älskad kan göra med en människa. Erfarenheten lärde honom att det finns sju aspekter av kärlek som är nödvändiga för en människas frid och för att hon ska kunna utvecklas till att bli vad hon kan vara. Aspekterna är grundläggande för l'Arche rörelsens liv:

Linda Vikdahl är lektor vid Institutionen för historia och samtidsstudier. Hon disputerade i religionsvetenskap vid Umeå universitet 2015 med avhandlingen *Jag vill också vara en ängel. Om upplevelser av delaktighet i Svenska kyrkan hos personer med utvecklingsstörning*. Hon har bl a forskat om attityder till religiös och kulturell mångfald i grundskolan och gymnasieskolan, och arbetat i projektet "Mångfald och hälsa" vid Röda korsets högskola. Hon undervisar också på lärarutbildningen i religionskunskap.

”De omges av ledsna ögon, av medlidande och ibland av tårar. Men varje människa behöver veta att hon är en källa till glädje. Hon behöver bli firad.”

- **Att uppenbara** – Att uppenbara för människan att hon är vacker och har ett värde.
- **Att förstå** – Människan behöver bli förstådd. Hur ska någon annars kunna hjälpa henne till inre frid? Personer, som kanske är oförmögna att kommunicera verbalt, behöver bli förstådda på ett särskilt sätt. Det tar tid och kräver mycket uppmärksamhet, liksom vishet, för omgivningen att lära sig deras ljud och kroppsspråk.
- **Att kommunicera** – Förutom att människan behöver bli förstådd, behöver hon också förstå sig själv. Det gör hon genom att kommunicera med andra. När hon sätter ord på sitt kaos kan det svåra bli begripligt.
- **Att fira** – Det är inte tillräckligt att bara säga till en person att hon har ett värde. En person med funktionshinder ses ofta som ett problem som ska lösas, företrädesvis av professionella. Därför är det så viktigt att också de får skratta och leka, och ha människor omkring sig som vill fira livet med dem och som visar glädje bara genom att vara tillsammans med dem. Personer med funktionshinder uppfattas dessutom, ibland, bara som en tragedi. De omges av ledsna ögon, av medlidande och ibland av tårar. Men varje människa behöver veta att hon är en källa till glädje. Hon behöver bli firad.
- **Att stärka** – Kärlek innebär att bli bemyndigad. I l’Arche eftersträvas inte att personer med funktionshinder ska bli ”normala”. De ska växa och mogna som de personer de är. Varje människas liv är hennes egen hemlighet.
- **Att vara i gemenskap** – Gemenskap är en ömsesidig sårbarhet och öppenhet inför den andre. Det är frihet för båda, men de kan förstöras om den ene försöker äga den andre. En människa kan inte heller ge av sig själv om hon inte tror att det kommer att bli väl mottaget av någon.
- **Att förlåta** – För att kunna lämna kaos behöver människan erfarenhet av villkorslös kärlek, men ingen människa kan någonsin svara upp mot det behovet. Relationer mellan människor förutsätter att människor förlåter varandra och frågar efter varandras förlåtelse.

Ett språk som bekräftar

Själv kom jag i kontakt med Jean Vaniers teologi när jag var nybliven doktorand i religionsvetenskap och skulle skriva en avhandling om upplevelser av delaktighet i Svenska kyrkan hos personer med utvecklingsstörning.

Bakgrunden till ämnesvalet handlar om att jag har en syster med flera grava funktionshinder, bland annat utvecklingsstörning. Jennie, som min syster heter, lever på flera sätt i samhällets marginaler. Hon tillhör, för att citera Jean Vanier, en av samhällets mest sårbara och utsatta personer. Ändå är hon en av de som bidrar mest till mitt liv. Jag kan inte föreställa mig vem jag skulle vara utan Jennie. För mig har det alltid varit självklart att hon har ett instrument att spela i den väldiga orkester som är mänskligheten. Som nybliven doktorand läste jag mångas kloka tankar om utvecklingsstördas livsvillkor, men det var först när jag kom i kontakt med Jean Vaniers tankar som jag hittade ett språk för min erfarenhet av att personer som min syster är omistliga för världen.

Jag träffade också Vanier för några år sedan, på en konferens i teologi och funktionshinder, strax utanför Zürich. Det var min första konferens som doktorand och jag kände ingen av de andra deltagarna. Lunchmatsalen var slamrig och nästan fullsatt, när det plötsligt blev tyst och människor stannade upp. Jean Vanier hade kommit. Efter att han fått sin mat, valde han att sätta sig på platsen bredvid mig och jag fick möjlighet att berätta för honom om mitt avhandlingsprojekt. Det kändes stort och fint. Men hela tiden stod det människor bakom vår rygg som sökte hans uppmärksamhet. Någon knäppte med sin kamera. En pappa sträckte fram sin lilla dotter med Downs syndrom till honom och Vanier tog henne i sitt knä och jollrade en stund. Det blev snabbt tydligt för mig att vi var många som starkt berördes av Jean Vaniers förhållningssätt.

Saknad

Jean Vanier dog den 7 maj 2019. Under sin livstid fick han ta emot ett dussintals internationella utmärkelser för sitt arbete, som Templetonpriset 2015. Under slutet av sin levnad fick han ibland frågan om vad han skulle tycka om att bli helgonförklarad. Han avfärdade alltid idén. Han ville bara ”vara en vän med Jesus, en person som exemplifierar ett vackert liv av kärlek och ödmjukhet, och inte en person som strävar efter erkännande och världslig framgång”.

Jean Vanier är saknad av många, men hans teologi lever kvar i l’Arche rörelsen, hos de människor som han har påverkat med sitt förhållningssätt, och i alla de böcker som han har skrivit.

Läs mer:

Jean Vanier (1999). *Becoming Human*. Storbritannien: Darton, Longman & Todd Ltd.

Jean Vanier /2018). *Gemenskapens evangelium*. Libris förlag.

Kompetensbrist i LSS-verksamheter får allvarliga konsekvenser!

Av Harald Strand

En viktig grundförutsättning för kvalitet i all verksamhet enligt LSS, är kompetent personal som har god kunskap om LSS och sitt uppdrag att ge stöd och service till personer som omfattas av lagen. Sedan länge är bristande kompetens hos baspersonal i LSS-verksamheter ett stort problem. När kompetensen brister hos dem som arbetar närmast personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism, kan de senare inte garanteras de goda levnadsvillkor som lagen ger dem rätt till.

För många personer blir konsekvenserna värre än så, då barn, unga och vuxna utsätts för kränkningar, vanvård och våld. Tvångs- och begränsningsåtgärder tas ofta till när personal saknar den kunskap som behövs om hur man förebygger och hanterar beteende, som uppfattas som utmanande av omgivningen. Ett stort problem är även att enhetschefer inom LSS ansvarar för många verksamheter, vilket gör att de sällan finns på plats för handfast arbetsledning. Ju mer kompetens som krävs av personalen, desto viktigare är en närvarande chef.

Under det senaste året har allvarliga missförhållanden uppmärksammats av media vid ett flertal tillfällen. Tyvärr måste jag konstatera att detta inte lett till några kraftfulla åtgärder från ansvariga myndigheterna ute i kommunerna.

Socialstyrelsen och IVO har slagit larm

Socialstyrelsen och Inspektionen för vård och omsorg, IVO, har vid ett flertal tillfällen under de senaste åren uppmärksammat den bristande kompetensen hos baspersonal i LSS-verksamheter. Socialstyrelsen lyfter i Lägesrapport 2018 bristande kunskap om olika typer av funktionsnedsättningar, diagnoser och kommunikationsverktyg, hos personal som ger stöd till personer med funktionsnedsättning. Socialstyrelsen visar även på bristen på kontinuerlig handledning av personal, i mer än hälften av bostäderna för vuxna.

I rapporten *Vad har IVO sett 2018* konstaterar IVO bland annat att "kunskaperna brister, och att hela socialtjänsten måste förbättra sina kunskaper om funktionsnedsättning". IVO betonar att personalen saknar tillräckliga kunskaper om tvångs- och begränsningsåtgärder. Detta, konstaterar IVO, i kombination med anmälningar om våld och övergrepp som rör personer som bor i bostad för vuxna enligt LSS, visar på att dessa personer har en osäker boendemiljö. Det leder inte sällan till upptrappat våld och övermedicinering, som i sin tur leder till hälsoproblem.

Harald Strand är ordförande för Riksförbundet FUB. Han är också flitig skribent, bland annat på websidan reclaimlss.org där denna artikel tidigare varit publicerad.

I Socialstyrelsens *Lägesrapport 2019* hänvisas till uppgifter i kommun- och landstingsdatabasen, Kolada, som indikerar att "våld eller hot om våld mot brukare har förekommit på åtminstone omkring 40 procent av boenden för vuxna enligt LSS." Socialstyrelsen betonar att uppgifterna har lämnats av personal och inte av brukarna själva, vilket gör att det finns risk för ett visst mörkertal.

Redan 2015 rapporterade Socialstyrelsen (Tillståndet och utvecklingen inom hälso- och sjukvård och socialtjänst) att i endast 17 procent av kommunerna uppfyllde all personal inom LSS-insatsen bostad med särskild service för vuxna, den rekommenderade kunskapsnivån i Socialstyrelsens allmänna råd. För andra LSS-insatser var det lika illa, för avlösarservice 9 procent, för ledsagarservice 5 procent och för korttidshem 18 procent.

Kompetensutveckling inom LSS har kommit i skymundan av äldreomsorgen

På senare år har stora nationella satsningar gjorts vad gäller kompetensutveckling av baspersonal inom psykiatri och äldreomsorgen. Stimulansbidraget 2016 riktades för utbildningsinsatser av baspersonal inom både äldreomsorgen och funktionshindersonsorgen. Kommunerna fick då själva välja hur medlen skulle fördelas, vilket medförde att huvuddelen av pengarna satsades på personal inom äldreomsorgen.

Tyvärr är inte kunskapsproblemen något nytt, utan har, som Karl Grunewald ofta påpekade, hängt med sedan kommunerna tog över ansvaret 1994. Hög personalomsättning och avsaknad av kontinuerlig kompetensutveckling för personalen har tillsammans med senaste decenniets "effektiviseringar" (läs: besparingar) förstärkt problemen.

Det behövs ett riktat statligt LSS-lyft för baspersonal!

Marjon Verboom upptäckte, när hon arbetade som stödassistent på ett stödboende för personer med intellektuell funktionsnedsättning, att många hade svårt att bearbeta sina upplevelser av sorg och förlust.

Foton: Ineke Oostveen.

Sorgkuben – ett enkelt verktyg för att bearbeta sorg och förlust

Många människor tycker det är svårt att tala om sorg. Både sin egen och andras. Då kan det vara skönt med ett verktyg som ger stöd och struktur till samtalet. I Nederländerna har Marjon Verboom konstruerat ett sådant instrument som kallas Sorgkuben. Kuben har olika färger och plastfickor på sidorna. Sidorna representerar olika aspekter på sorg och förlust.

Forskning bakom Sorgkuben

Marjon Verboom började intressera sig för hur man kunde skapa kommunikation kring sorg och förlust, när hon arbetade som stödassistent i ett boende. Hon gick en masterutbildning och fördjupade sig i olika teoretiska modeller kring sorg och sorgbearbetning. Det var då hon skapade sorgkuben. Till sorgkuben gjordes också en teorikurs om sorg och sorgbearbetning för att ytterligare stärka personalen att känna att de kan och vågar tala om sorg med klienterna.

Nu arbetar Marjon som forskare på ett företag som ger stöd till personer med intellektuell funktionsnedsättning.

– När jag började min forskning värvade jag en grupp klienter och deras familjer, assistenter, pedagoger, chefer och sjuvårdare, berättar hon. Vi träffades var tredje månad i ett år. Dessutom gjorde jag tre fallstudier.

Under arbetets gång blev det klart för Marjon att sorgkuben kunde användas på olika sätt. Ordet ”klient” byttes ut mot ”person” och ordet ”assistent” byttes mot ”stöd”. Det gör kuben och metoden mer tillgänglig för vilken sorgprocess som helst och tydliggör också att stöd kan ges och se ut på olika sätt.

– Tanken med kuben är att den ska vara en hjälp för att sitta och prata om en sorg eller förlust som

personen har upplevt. Man kan komplettera kuben med olika bilder/pictogram eller vad personen föredrar att använda. De bilder personen väljer kan man stoppa in i en plastficka på kuben. Då blir samtalet tydligare för personen.

Kan användas av personalen

Kuben kan också användas för att tydliggöra i teamet hur vi ser på sorg, förlust och sorgbearbetning. Exempelvis kan var och en gå igenom de olika frågorna med en viss klient i fokus för att sedan jämföra hur man har svarat. Det kan tydliggöra olika uppfattningar och sätt att se på saker. Teamet kan också göra en genomgång av sig själva för att se hur de hanterar sorg.

– Självklart har det stor betydelse för hur bekväm man själv känner sig när man ska ge stöd till en klient som har sorg. En assistent som känner sig mycket osäker och obekväm ger ofta ett sämre stöd till klienten.

Sorgkuben har vunnit ett pris på 10 000 euro som ska användas av Sorg- och förlustteamet vid Amerport för att utveckla kursen och sprida den vidare i Nederländerna.

Avslutningsvis frågar jag vad det bästa med verktyget är:

– Det bästa med sorgkuben är enkelheten. Det tog mig tre år att gå från forskning och teori till det här enkla verktyget. Jag hade inte klarat det utan att ha jobbat praktiskt som assistent i många år. De klienter jag jobbade med har lärt mig hur viktigt det är att skala ner och göra saker enkla och lättbegripliga. Först då blir det en riktig kommunikation och ett riktigt användbart verktyg.

Kia Mundebo.

Så här kan du använda kuben:

I samtal med en person med intellektuell funktionsnedsättning är det ofta värdefullt att kunna konkretisera det man talar om. Kuben är tänkt att hjälpa till med detta. Den kan kompletteras med bilder som man vid behov kan stoppa in i plastfickorna på sidorna av kuben.

Kuben kan användas som en tärning som man kastar och svarar på frågorna slumpvis. Eller så tar man frågorna i den följd man tycker passar bäst.

Svara kort på följande frågor. Hoppa över frågor som du inte har svar på.

Gul sida: Person

Vem är jag?

Hur skulle du beskriva dig själv med bara några få ord?
Vilken sorts familj kommer du ifrån?
Vilka förluster har du varit med om?
Vilka människor är viktiga för dig?
Vilka saker eller aktiviteter är viktiga för dig?
Vad har du för tro eller syn på världen?

Blå sida: Händelse

Vad har hänt?

Vilken sorts förlust är det?
Hur mycket av händelsen var du med om?
Hur påverkade det dig?
Vad har förändrats för dig?
Vilka frågor har du?

Röd sida: Känslor

Vad känner jag?

Vilken/vilka känslor har du; ilska, rädsla, sorg, lycka eller annan känsla?
Hur visar du dina känslor?

Grön sida: Beteende

Hur betar jag mig?

Vad har ändrats i ditt beteende?
Hur hanterar du förlusten?

Orange sida: Mening/betydelse

Vad betyder detta för mig?

Vad kommer du att sakna?
Vad betyder förlusten för dig?

Lila sida: Support/Stöd

Vad behöver jag?

Vem kan du vända dig till?
Hur kommunicerar du (talat språk, teckenspråk, pictogram, foton eller annat)?
Vad hjälper dig förstå det som har hänt?
Vad kan hjälpa dig att uttrycka dina känslor?
Vilka aktiviteter kan hjälpa dig?
Vad/Vilka/ saker gör ditt liv värdefullt?

Man kan förstås använda sig av de olika stegen och manualen utan kub. Särskilt om det är personalgruppen som går igenom manualen och gör en analys för att försöka förstå en klients sorg och hur de ska kunna ge stöd.

Material finns att hämta här:

Manualen finns att ladda ner på engelska här:
www.amerpoort.nl/english/grief-cube.html

En kub med tryck på nederländska eller engelska kan beställas här:

www.senso-care.nl/rouwkubus.html

Eller kan du beställa en helt vanlig kub och göra egna bilder här:

<https://funkamera.se/motorik-lek/mjuk-tarning/>

Artikel 19

Sverige har ratificerat FN:s konvention om personer med funktionsnedsättningar. Det innebär inte att FN-konventionen är juridiskt bindande. Men i en rättsprocess, om t ex tolkningen av LSS, kan man hänvisa till konventionen och därigenom stärka sin sak.

Artikel 19 är den kanske viktigaste artikeln. Så här lyder den:

Konventionsstaterna erkänner lika rätt för alla personer med funktionsnedsättning att leva i samhället med lika valmöjligheter som andra personer och ska vidta effektiva och ändamålsenliga åtgärder för att underlätta att personer med funktionsnedsättning fullt åtnjuter denna rätt och deras fulla inkludering och deltagande i samhället, bl.a. genom att säkerställa att

- a) personer med funktionsnedsättning har möjlighet att välja sin bostadsort och var och med vem de vill leva på samma villkor som andra och inte är tvungna att bo i särskilda boendeformer,
- b) personer med funktionsnedsättning har tillgång till olika former av samhällsservice både i hemmet och inom särskilt boende och till annan service, bl.a. sådant personligt stöd som är nödvändigt för att stödja boende och deltagande i samhället och för att förhindra isolering och avskildhet från samhället, samt
- c) samhällsservice och anläggningar avsedda för allmänheten är tillgängliga på samma villkor för personer med funktionsnedsättning och svarar mot deras behov.

Är gruppboendestäder institutioner?

ILL, Independent living institute, har startat ett projekt där man bland annat ska undersöka om gruppboendestäder strider mot artikel 19 i FN:s funktionsrättskonvention. Emil Erdtman, som leder projektet, är tveksam:

– Institution ska definieras som ett sätt att leva utan att få rättigheterna uppfyllda och det kan till och med vara så att en person i en gruppboendestad lever institutionsliv och en annan i samma gruppboendestad inte.

I den till projektet fick Emil Erdtman när han och några andra läste den allmänna kommentaren till Artikel 19 i funktionsrättskonventionen, som kom 2017. Då och då släpper nämligen FN ifrån sig en längre förtydligande beskrivning om hur artiklarna ska tolkas. Emil menar att kommentaren är radikal och rakt på sak.

– Vissa kommentarer kan vara teoretiska och krångliga men här står det tydligt: ”ingen segregering eller uppdelning”, ”personer med funktionsnedsättning ska inte leva i områden där det bara bor andra med funktionsnedsättning”, ”så här ska det vara...”

Emil Erdtman är en av personerna bakom projektet Artikel 19 som verktyg.

Mäta självbestämmande och delaktighet

Projektet, som heter **Artikel 19 som verktyg**, har olika spår. Ett av dem är att försöka mäta hur bra eller dåligt Sverige lever upp till artikel 19. Emil Erdtman minns när dåvarande ansvarig minister Maria Larsson skrev under konventionen för tio år sedan.

– Hon sa ”det här kan vi skriva under för vi uppfyller redan allt här i Sverige”. Men hur kunde hon veta det? Ingen hade granskat det och ingen har heller granskat det sedan dess.

Tanken är att projektet med hjälp av personer ur målgruppen ska ta fram ett ”uppföljningsverktyg” som ska kunna mäta hur väl Sverige lever upp till kraven.

– Sedan hoppas vi att verktyget ska integreras i kommunernas arbete.

Artikel 19 är särskilt intressant för personer med intellektuella funktionsnedsättningar eftersom många har svårare att svara på frågan om de verkligen är självbestämmande eller ges chansen att vara delaktiga i samhället.

Gruppboendestad som institution

I funktionshinderrörelsen, framför allt bland starka anhängare av personlig assistans, finns en diskussion om huruvida gruppboendestäder är institutioner med hänvisning till bland annat artikel 19. Emil Erdtman känner sig dock tveksam till att tolka konventionen så kategoriskt och säger att projektets viktigaste syfte bland annat är att bringa ljus över den frågan.

– Det är något projektet har tänkt diskutera under de här tre åren. Institution är ett viktigt begrepp i den allmänna kommentaren. Men där står tydligt att det inte handlar om boendeformen, hus och väggar, utan vilka valmöjligheter man har och vilken kontroll man har över sitt liv.

– Man kan ställa en motfråga: Vill alla ha personlig assistans? Nej, jag tror inte alla vill det. En del tycker det är bra med personlig assistans, andra vill leva i en serviceboendestad där man har personal ett kvarter bort och andra vill helst bo i gruppboendestäder. Det ska handla om vad man själv vill.

Samtidigt försvarar han motståndet mot institutioner och gruppboendestäder inom rörelsen.

– Det kommer ju ur människors erfarenheter. Många av dem har själva upplevt att bo i gruppboendestad innan de fick personlig assistans.

Kan inte bestämma vem som ska ge hjälp

Det finns ju trots allt en del brister, eller utmaningar om man så vill, med gruppboendestäder. En av dem är att de boende i regel saknar inflytande över vilka de får hjälp av. Å andra sidan finns det kommuner, exempelvis Botkyrka, som låter de boende vara med på anställningsintervjuerna.

– Ja, det är ju ett sätt att ha kontroll över sitt liv. Anställningsintervjuer är å andra sidan ett ganska trubbigt sätt att anställa någon på. Det finns flera andra sätt, gå ut och fika tillsammans till exempel, så att de boende får vara med och testa den sökandes förmåga. Vi får se om brukarna lyfter den frågan i gruppdiskussionerna. Jag vet ju inte vilka som är de största frågorna för dem.

Medvetandegörande

Projektet syftar till att öka medvetenheten om lagstiftningen generellt och om Artikel 19 i synnerhet.

– Det handlar om att stärka självförtroendet och egenmakten bland människor med funktionsnedsättning. Projektet ska ta fram studiematerial och genomföra studiecirkel med deltagare från målgruppen och personer som ansvarar för genomförandet av konventionen.

”Men där står tydligt att det inte handlar om boendeformen, hus och väggar, utan vilka valmöjligheter man har och vilken kontroll man har över sitt liv.”

Man hoppas också kunna ta fram underlag för lagändringar. FN-konventionen är inte svensk lag och det skulle aldrig gå att vinna ett rättsfall med hänvisning till den. För att vinna ett fall krävs stöd i svensk lag, till exempel LSS. Projektet har därför inlett ett samarbete med Raoul Wallenberginstitutet som har en lång juridisk erfarenhet och stora kunskaper om mänskliga rättigheter.

– Det är fullt möjligt att det kommer att krävas lagändringar då man verkligen sätter sig ner och tittar på vad konventionen och artikel 19 innebär nu när man har den allmänna kommentaren. Projektet ska undersöka vilka lagändringar som krävs för att stödja genomförandet av rättigheterna i artikel 19. Förhoppningsvis kommer det att resultera i en guide. Det är också tänkt att projektet ska samla klagomål till FN:s funktionsrättskommitté.

Kommunerna dåliga att visa vad de gör bra

Emil Erdtman har stora erfarenheter av samarbete med kommuner. Där har han ofta mött goda intentioner och kommuner som är kreativa och prövar intressanta lösningar när det gäller frågor om funktionsnedsättning. Han är irriterad över att de inte talar om när de gör bra saker.

– Varför inte vara stolta och lyfta fram och skylta på kommunens hemsida om det man gör bra? Istället visar man det bara internt men då är det ju bara för de närmast sörjande och i det fördolda för alla andra. Och det har faktiskt betydelse inte bara för dem själva utan också för sakens skull eftersom kommunerna inspireras av varandra.

Erik Tillander.

Kontakta projektet!
Emil ser gärna att Intra läsare kontaktar projektet **Artikel 19 som verktyg**. Görs lättast genom att mejla:
ola@independentliving.org
erik@assistanskoll.se

AUTISM- OCH ASPERGERFÖRBUNDETS
RIKSKONFERENS 2019

GOD HÄLSA OCH TILLGÄNGLIG VÅRD

- ÄVEN MED AUTISM?

26 - 27 NOVEMBER
AROS CONGRESS CENTER
VÄSTERÅS

Information och anmälan: www.autism.se/konferenser

Är lågaffektivt bemötande

att göra ingenting?

Av Bo Hejlskov Elvén

En del misstar lågaffektivt bemötande med att göra ingenting. Det är en fallgrop när man inför denna metod: Att vissa ganska enkelt slutar jobba.

Där beteendeproblem framkallas av personalens agerande

Själv har jag stött på det ibland. Oftast när vi ska implementera lågaffektivt bemötande i väldigt auktoritära verksamheter som rättspsykiatri eller specialfängelser. I de sammanhangen är det sällan ett stort problem; ibland är att göra ingenting bättre än att tillämpa en auktoritär pedagogik, särskilt i verksamheter där beteendeproblemen oftast framkallas av personalens beteende. Ofta minskar våldet kraftfullt, men efter ett tag blir personalen uttråkade och efterfrågar mer metod, och då kan vi börja med den egentliga implementeringen.

När våldet ökar på grund av lågaffektivt bemötande

Men ibland blir det problem också i andra verksamheter av samma skäl. Det kan vara en verksamhet som har fått en ny chef som bestämmer att de ska jobba med lågaffektivt bemötande. Men personalen har enbart slutat jobba som de gjort förut, och lämnar nu konfliktsituationer utan att intervensera eller hantera. Då kan det hända att våldet ökar. Fast det som beskrivs som lågaffektivt bemötande är att personalen helt enkelt slutat arbeta.

Vad är lågaffektivt bemötande?

Lågaffektivt bemötande är ett strukturerat kvalitetsarbetsätt som utgår från en tredelad kvalitetssäkringsmodell:

- Vi hanterar våldsamma situationer utan att de eskalerar.
- Vi utvärderar situationen för att ta reda på varför den uppstod.
- Vi förändrar så att situationen inte uppstår igen.

I alla tre delar av arbetet har vi metod. Hanteringsmetoderna tar vi till när oväntade situationer uppstår, utvärderingsmetoderna bör ingå i våra dokumentationsrutiner och förändringsmetoderna tar utgångspunkt i hur vi strukturerar och tydliggör i vardagen. För alla behöver veta vad som förväntas av dem.

Auktoritär- eller låt-gå-pedagogik

Den pedagogiska forskningen har på ett bra sätt illustrerat vad som kan bli fel.

Den amerikanska psykologen Diana Baumrind beskrev på sextioalet att all fosteran och pedagogik rörde sig längs en skala, där ena ytterligheten är ett auktoritärt förhållningssätt med straff, konsekvenser och belöningar som vanliga metoder, och där andra ytterligheten var en oengagerad låt-gå-pedagogik, där man gjorde ingenting därför att man utgick ifrån att barn klarade det bra på egen hand. Hon förespråkade en mittposition, som hon kallade auktoritativt förhållningssätt. Det här är ett vanligt tänkande: att antingen är vi auktoritära eller så gör vi ingenting.

Kontroll eller autonomi?

Fyrtio år senare beskrev en annan amerikansk psykolog, Wendy Grolnick, en lite komplexare modell. Hon anser att Baumrinds skala ska delas upp i två. Ena skalan handlar om vårt mål: Vill vi kontrollera huvudpersonen, eller vill vi främja dennes autonomi? Den skalan påminner som Baumrinds. Men Grolnick lade till ytterligare en skala: Hur strukturerad är vardagen? Grolnick visade att ett auktoritärt (kontrollerande) arbetsätt i kombination med hög struktur var förödande för huvudpersonernas utveckling. Likadant med ett auktoritärt förhållningssätt utan struktur och ett autonomistödjande förhållningssätt utan struktur. Det som gav bäst resultat var ett autonomistödjande arbetsätt med hög struktur. Det innebär att huvudpersonerna vet vad som förväntas av dem, att vardagen är strukturerad i tid och aktiviteter, att det finns tydliga regler och förväntningar, men att det inte finns straff utan stöd när de misslyckas.

Hela metoden måste användas

Lågaffektivt bemötande är ett autonomistödjande arbetsätt. Det är beroende av fungerande strukturer och tydlig förutsägbarhet. Vi måste använda metoder för utvärdering av krissituationer och ett tydliggörande arbetsätt, om vi ska få en fungerande verksamhet.

Läs mer på:

www.hejlskov.se

IBIC* – en bra modell för dokumentation

Av AnnBrith Davidson

Får du ofta höra att det inte finns tid att dokumentera, att det tar tid från det övriga arbetet?

Då kan du vara säker på att det finns förbättringsområden när det handlar om social dokumentation! En modell som sprider sig inom socialtjänsten är **IBIC – individens behov i centrum** som är ett behovsriktat och systematiskt arbetssätt för dig som arbetar med vuxna personer oavsett ålder eller funktionsnedsättning.

Det behovsriktade arbetssättet utgår från individens behov, resurser, mål och resultat inom olika livsområden i dagliga livet. Målet är att individen får sina behov beskrivna på ett likvärdigt sätt, oavsett i vilken kommun hen bor, och att individen får möjlighet att stärka sina egna resurser.

Inflytandet ska öka

Syftet med IBIC-modellen är att öka den enskildes delaktighet och inflytande.

På www.kunskapsguiden.se beskrivs det så här:

- **Stärker individens delaktighet.** Individens och anhörigas delaktighet stärks i utredning, planering och genomförande av insats samt i uppföljning av beslutad insats.
- **Underlättar samarbete.** Underlättar samarbetet mellan professionella och med anhöriga och individen.
- **Mer likvärdigt och rättssäkert.** Utredningar och genomförandet av insatser blir mer likvärdiga och rättssäkra eftersom handläggarna och utförarna använder samma arbetssätt och gemensamma begrepp.

- **Gör det tydligt för utföraren vilket stöd individen behöver.** Tydligt beskrivna behov och mål ger utföraren bättre förutsättningar att välja arbetssätt och metoder. Utförarens roll att fortlöpande planera och följa upp genomförandet tillsammans med individen kan utvecklas och stärkas.

- **Gör det lättare att följa upp behov och mål.** Det blir lättare att följa upp resultatet för individen och värdera valet av arbetssätt och metoder. Strukturerade uppgifter och resultat kan också sammanställas på gruppnivå och utgöra underlag för beslut om exempelvis kvalitets- och verksamhetsutveckling.

Utredning och beslut

Socialsekreteraren använder modellen och beskriver den enskildes behov utifrån de livsområden där behoven finns. (Se information om livsområden.) En bedömning görs också i vilken grad den enskildes begränsning påverkar livsområdet: ingen begränsning, lätt begränsning, måttlig begränsning, svår begränsning och total begränsning.

Genomförande av beslutet

Du som är omsorgspersonal/utförarpersonal får genom beslut baserat på IBIC-modellen tydliga uppgifter om behov, resurser och mål, när du tillsammans med den enskilde ska planera hur en beslutad insats ska genomföras. I genomförandeplanen beskrivs hur behoven tillgodoses och med hänsyn tagen till den enskildes självbestämmanderätt och integritet.

* IBIC är en modell man kan utbilda sig i och all information finns hos Socialstyrelsen. Dels finns det en kortare webb-utbildning där man får en första information om vad det är. Sen har Socialstyrelsen utbildningar för biståndshandläggare/socialsekreterare. Modellen införs i kommunen för att få ett gemensamt sätt att utreda och fatta beslut. Information finns på:

<https://www.socialstyrelsen.se>

Hur fungerar det i verkligheten?

Jag träffade Paulina Kjellqvist biståndshandläggare i Partille Kommun. Hon har arbetat med modellen IBIC i två år och beskriver stora skillnader före IBIC och nu när alla arbetar efter samma modell.

– Den enskilde kommer i fokus på ett tydligare sätt och dennes åsikter kommer fram både när det gäller

att beskriva behov och vilka mål hen har, säger hon. Som handläggare måste man ställa frågor på ett sätt så att personen kan uttrycka sina åsikter. Om man inte kan fråga den enskilde måste det framgå i utredningen och varför det inte gjorts.

På frågan om det betyder att man som handläggare

IBIC är en modell som ökar rättssäkerheten vid handläggning, säger Paulina Kjellqvist som är handläggare i Partille kommun.

måste kunna mycket om alternativ och kompletterande kommunikation (AKK) säger Paulina:

– Man bör vara orienterad i vilka olika alternativa kommunikationssätt som finns annars blir det de anhörigas eller den gode mannens åsikter som ligger till grund för utredningen. Här måste vi bli bättre!

Lättare för den enskilde

En annan skillnad är att utredningen och bedömningen blir tydligare när man beskriver behovet i olika livsområden och kan koncentrera utredningen dit där behoven finns.

– Det är informationen under olika livsområden som ska bedömas och inget annat, säger Paulina. Om man använder IBIC blir det också lättare för den enskilde att förstå det som skrivs om behov, bedömning och mål.

Målen för det stöd som ska ges ska vara de behov som den enskilde uttrycker och det ska också framgå i utredningen vad denne vill.

– Förut var det i stort sett bara de övergripande målen som skrevs kopplat till insatsen men nu blir det mer fokus på den enskildes målsättning och vad hen vill uppnå med insatsen. Det blir också lättare att följa upp hur det har gått. Man kan titta tillsammans med den enskilde, på de mål som sattes och se hur det ser ut nu, menar Paulina.

Det behövs en samsyn

Jag frågar henne om det inneburit något för hennes arbetsmiljö, att man utreder enligt modellen?

– Det tar tid att sätta sig in i IBIC och det behövs ett forum där alla handläggare får möjlighet att diskutera hur man utreder enligt IBIC: Det behövs en samsyn kring vad som ska skrivas under respektive livsområde, hur man arbetar för att få med den enskildes målsättningar och för att bedömningarna av behoven

görs på ett likvärdigt sätt. Å andra sidan är det lättare att diskutera när alla skriver på samma sätt och man undviker dubbeldokumentation eftersom strukturen är så tydlig. Ska man ta över ett ärende från någon annan är det lättare. Förr skrev varje handläggare enligt sitt sätt och med olika rubriker. Som handläggare känner man en trygghet i utredning och beslut och kvaliteten på den sociala dokumentationen ökar.

På kort sikt gör IBIC-modellen att den enskilde kommer i fokus, dennes inflytande och delaktighet ökar. Dessutom blir dokumentationen tydligare.

På lite längre sikt, när modellen har satt sig, blir utredningarna bättre. Dessutom ökar rättssäkerheten när bedömningarna görs på ett likvärdigt sätt, oavsett handläggare.

Finns det något negativt med att införa modellen undrar jag:

– Ja, svarar Paulina. Man kan uppleva att man förlorar den röda tråden i utredningen när man styckar upp den i livsområden. Förut beskrev man mer i löpande text vilket var lättare att följa. Men uppstyckningen har också sina fördelar och skapar en tydligare struktur. Jag vill absolut inte gå tillbaka till det gamla sättet!

Livsområden enligt IBIC

- **Lärande och att tillämpa kunskap** t ex lösa problem, fatta beslut.
- **Allmänna uppgifter och krav** t ex genomföra daglig rutin, hantera stress och andra psykologiska krav.
- **Kommunikation**, t ex ta emot meddelanden på olika sätt, uttrycka sig på olika sätt, konversera, använda kommunikationsutrustning och kommunikationstekniker.
- **Förflyttning**, t ex ändra eller behålla en kroppsställning, lyfta föremål, handens finmotoriska användning, röra sig omkring på olika platser, använda transportmedel.
- **Personlig vård**, t ex tvätta sig, klä sig, äta, sköta sin egen hälsa.
- **Hemliv**, t ex skaffa varor och tjänster, utföra hushållsarbete, ta hand om hemmets föremål, bistå andra.
- **Mellanmänskliga interaktioner och relationer**, t ex skapa och behålla formella, sociala eller familjerelationer.
- **Utbildning, arbete, sysselsättning och ekonomiskt liv**, t ex förmågan att engagera sig och utföra sådana handlingar som krävs vid arbete, sysselsättning och ekonomiska transaktioner.
- **Samhällsgemenskap, social och medborgerligt liv**, t ex samhällsgemenskap, rekreation och fritid, religion och andligt liv, att rösta vid allmänna val.
- **Känsla av trygghet.**
- **Personligt stöd från person som vårdar eller stödjer en närstående.**

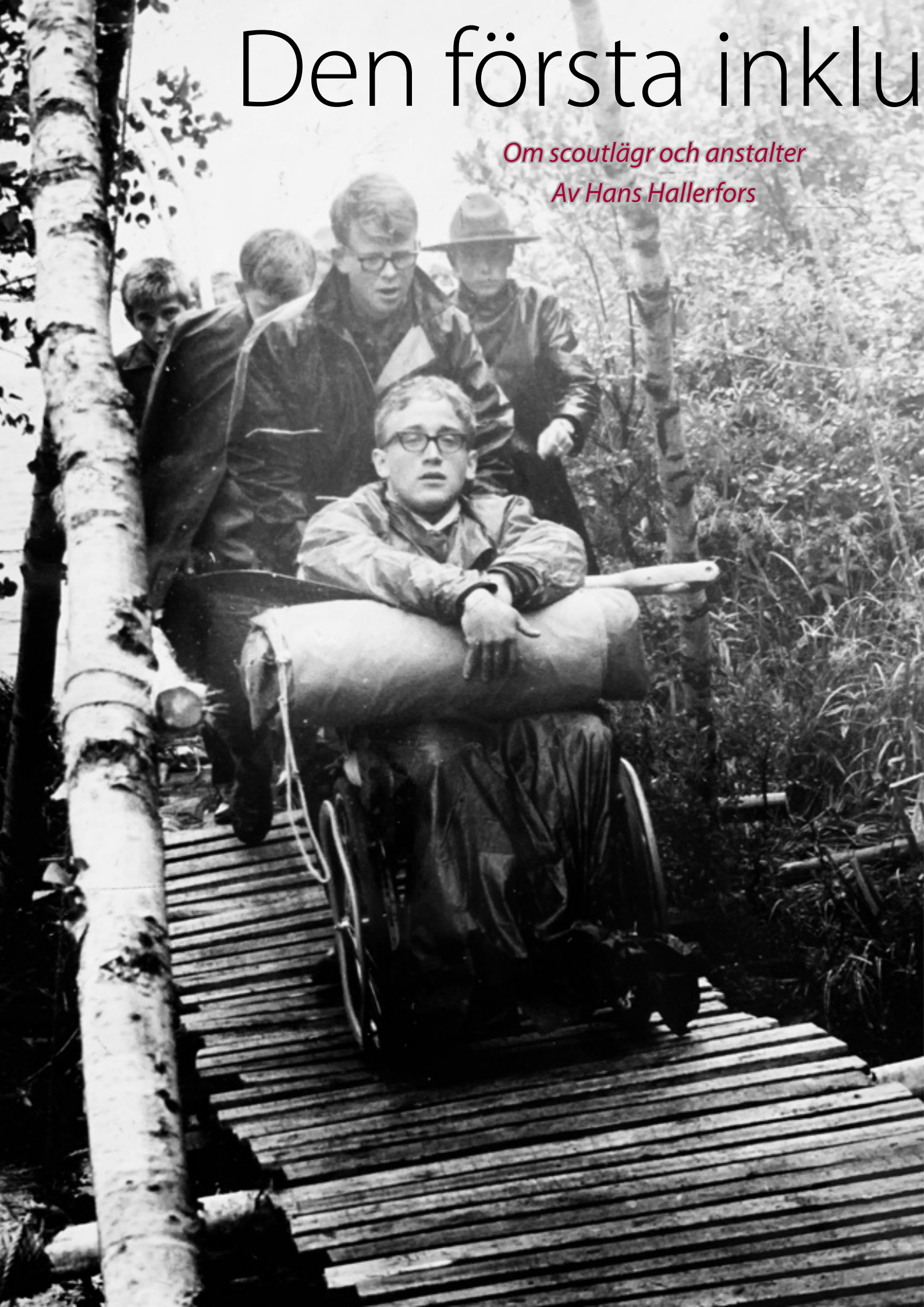
AnnBrith Davidson har arbetat med personalkompetens i nästan hela sitt yrkesliv. Från att ha varit chef på olika nivåer i olika kommuner, jobbar hon sedan ett år tillbaka som utvecklingsledare för funktionshinderområdet i Göteborgs stad.

Den första inkludering

Om scoutläger och anstalter

Av Hans Hallerfors

deringen!

Att ha speciella scoutläger där personer med olika typer av funktionsnedsättning deltar låter kanske inte så märkvärdigt idag. Ungefär som kollo, fast i scoutrörelsens regi. Eller som korttidsvistelse på sommaren enligt Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Vårt minne är kort.

Själv deltog jag åren 1962 till 1965 på denna typ av scoutläger på Lysestrand utanför Lysekil och Viken, utanför Karlsborg. Förutom dem startades liknande scoutläger på Marsbäcken utanför Västervik och Åsundsholm i Sjuhäradsbygden. På Lysestrand deltog barn med fysiska funktionsnedsättningar, medan det på Viken rörde sig om barn med utvecklingsstörning. Några år senare, 1971, började jag arbeta som vårdbiträde på Sagåsens vårdhem för utvecklingsstörda barn, som då var Sveriges största barnanstalt med 248 ungar instängda i sju kåkar på ett gårde. Jag började mitt arbete i denna anstaltsvärld för personer med utvecklingsstörning just som den kulminerade i omfång och då omfattade ca 17 000 personer.

Lägerliv och anstaltsliv. Skillnaden var avgrundslig. Verksamheterna byggde på två helt oförenliga principer. Inkludering och avskiljande.

För att förstå denna avgrundsliga skillnad behöver man först beskriva den märkliga anstaltskulturen.

Anstalterna – en kort historik

Det finns en historisk bakgrund till anstalternas uppbyggnad som andas omtanke. Från början handlade det inte bara om inlåsning. Det var barn som under 1800-talets senare del för första gången identifierades. De for illa i samhället, de kunde leva i kalvkättar, inlåsta i små skrubbar, fastbundna vid en stolpe eller så drev de omkring, trasiga och hungriga. Barmhärtiga och gudfruktiga kvinnor från borgerskapet tog som sin livsuppgift att försöka hjälpa dem. De skrubades i träkaren, fick rena kläder och en egen säng att sova i. Med praktisk undervisning, uppfostran och katekesen skulle de få ett bättre liv och helst också bli till nytta för samhället.

Pionjären, och kanske den driftigaste av de kvinnor som engagerade sig för dessa barn, var en prästdotter från Västergötland, Emanuella Carlbeck. 1866 samlade hon några elever vid Nya Varvets dövstumsskola i Göteborg i en lägenhet och började undervisa dem. Hon var besjälad av kristen humanism och en hel del sunt förnuft. I en liten skrift, långt senare, motiverade hon sitt arbete så här:

”Hvad gagn hafva då dessa afintagande på idiotanstalter? Vi svara utan omsvep: De hava om och i ringare grad alldeles samma gagn som de fullsinnade af god undervisning och kristlig uppfostran (.....) Genom undervisning samt Herrens tukt och förmaning blifva äfven de minsta frön till intelligens och kraft ökade och växa mången gång till större höjd än man anat.”

1875, efter att ha flyttat runt med sina elever till bl a Falköping och Skövde, lyckades Emanuella Carlbeck till slut, med hjälp av stöd från staten och enskilda, köpa egendomen Johanneberg utanför Mariestad, där en anstalt växte fram. Det var därifrån som några av deltagarna på Viken-lägren under 1960-talen kom. Johannebergsanstalten blev också mönster för de anstalter som nu startades över hela landet.

På början av 1900-talet förändrades gradvis anstalternas inriktning. Samtidigt som flera av dem togs över av landstingen började man se de ”sinnesslöa” som en allt större börda. Man hade sedan länge delat upp de intagna barnen i de som ansågs bildbara och fick viss undervisning, och de som ansågs obildbara och sändes tillbaka eller placerades i speciella byggnader, asyler, där allt bara handlade om förvaring till minsta möjliga kostnad.

Den socialdarwinistiska synen på människan som biologisk varelse, där förädling av människomaterialet skulle skapa en förbättrad ras, blev tongivande från 1920-talet och framåt. De icke önskvärda, de som ansågs som undermåliga, deporterades till läger, anstalter och specialistsjukhus. På 30-talet omvandlade man en rad gamla kaserner till statliga specialistsjukhus, t ex Vipeholm i Lund, Salberga i Sala, Källshagen (Norra klinikerna) i Vänersborg och Västra Mark i Örebro. Anstalterna kompletterades med giftemålsförbud och steriliseringslagar. Denna politik av sortering och inspärning av människor fortsatte även efter att de nazistiska raslärorna, åtminstone tillfälligt, besegrades och förlorade sin kraft efter 2:a världskriget.

Nu blev anstalternas huvudsakliga syfte inte att hjälpa barn som for illa i samhället utan att hålla vissa personer avskilda. Många vistades hela livet bakom låsta dörrar där övergrepp och tvång hörde till vardagen. Andra levde i pittoreska, vackert belägna vårdhem med gudfruktig vårdpersonal och pedagogiska ambitioner. Men innanför de vackra fasaderna var det samma lukt av piss och ångest i väggarna. Trots att alltfler utanför anstaltsväggarna fick drägliga och människovärdiga levnadsvillkor i takt med att välfärdsstaten växte fram så gällde denna utveckling inte personer med

Scoutlägren Lysestrand, Viken, Marsbäcken och Åsundsholm var på 60-talet föregångare för ett inkluderande synsätt. Barn, med och utan olika funktionsnedsättningar, levde lägerliv, tätt tillsammans. Man reste tält, byggde eldstäder, och matbord och begav sig ut på olika äventyr i skogarna.

utvecklingsstörning. Tvärtom stegrades ambitionen att avskilja dem ända fram till mitten av 1970-talet.

Att leva på anstalt

På läkares inrådan deporterades barn till en skrämmande och obegriplig miljö långt borta från alla vanliga sammanhang. För de flesta upphörde all naturlig kontakt med familj, släktingar och vänner.

På vårdavdelningen såg tillvaron ut så här: Klockan sju på morgonen kom dagpersonalen in genom ytterdörren. De försvann in i omklädningsrummet som var förbjuden mark för den som bodde på vårdavdelningen, men genom dörrglipan kunde man se att därinne fanns plåtskåp där personalen hängde in sina vanliga kläder för att sedan ta på sig de vita (eller, i vissa fall på 70-talet när man ville mjuka upp anstaltsmiljön; mintfärgade eller rosafärgade) rockarna och byxorna. Sedan kom de ut och skyndade in till matrummet/fikarummet. Även där var man bortmotad och kunde bara på avstånd se hur personalen drack kaffe och småpratade lite innan det blev dags för dem att i samlad tropp ge sig av till rummen för att väcka dem som ännu sov och börja morgonsköttningen. Det var två helt olika världar som då möttes.

I barnets ögon var personalen ett helt annat folkslag för vilka andra regler och andra lagar gällde. Därifrån strålade makten över allt som skedde på avdelningen. På olika sätt kunde man beveka makten och undfå nåden av att bli omtyckt och omkramad. Man kunde vara liten och gullig, rolig eller duktig. Om man inte lyckades med det kunde man bli "bråkig" och "kin-kig". Då kunde man i bästa fall ändå få uppmärksamhet. Men den nåden var ibland opålitlig och nyckfull. Stod man inte ut med osäkerheten kunde de starkaste skydda sig genom ilska vredesutbrott och genom att i övrigt dra sig undan och följa reglerna. Många utvecklade en kraftig självdestruktivitet. De slog sig och rev sönder sina händer och armar. De bet sig själva, de kladdade med sin avföring, de hade sönder den lilla inredning som fanns och de förstörde sina kläder.

De kunde också falla till föga och bli helt apatiska. Fogliga vårdkollin som leddes fram och åter mellan sovrum, skötrum, dagrum och matsal. Livet präglades av maktlöshet, nyckfullhet och förställning.

Besträffningar och små, men effektiva maktövergrepp hörde till vardagen på vårdavdelningarna. Därmed inte sagt att det inte fanns äkta värme och samvaro ibland. Men den skedde på personalens villkor. Allt kretsade kring personalen. De intagna lärde sig snabbt vilka som man trots allt kunde lita på och vilka som man fick akta sig för.

På vårdavdelningarna var det trångt. Men det som på avstånd kunde te sig som intensiv samvaro förvandlades vid en närmare anblick till sin motsats. De som vistades i dagrum och korridorer befann sig mestadels ljusår från varandra. Som solitärer kretsade de runt eller satt och vaggade inneslutna i sig själva. Uppstod någon samvaro utanför relationen vårdare – utvecklingsstörd var den oftast ett undantag. Om man inte ska kalla konkurrensen för en relation. För den grundläggande konflikten på avdelningen var den om personalens gunst och uppmärksamhet. Där fanns en tydlig hierarki och hackordning och de medboende på avdelningen var för det mesta hotfulla konkurrenter som man stred mot eller undvek.

Maten var det centrala på vårdavdelningen. Det var då man släpptes ut från dagrummet och in i matsalen. Man hade sina fasta platser och det gällde att vara på alerten. Maten, ofta lite halvljummen från centralköket, slevades upp ur de rostfria kantinerna och delades ut av vårdarna. När man väl satt sig hamnade en fylld tallrik framför näsan och så var det bara att köra igång. Satt man flera vid bordet gällde det att äta snabbt så att ingen knyckte ens käk och så att man kanske kunde hinna med en påfyllning innan det tog slut i kantinerna. Personalen jäktade för att hinna med att mata dem som inte kunde äta själva och samtidigt övervaka så att ingen knyckte från bordsgrannen. När maten var slut på tallriken försvann den. De intagna torkades om munnen och leddes ut igen.

I dagrummen på vårdavdelningarna stod tiden still. Någon stod och vaggade, fram och tillbaka, någon satt och vred en liten pryl tätt framför ögonen, någon sov och någon mumlade eviga litanior. Denna dagrummens hopplösa intighet förstärktes av att många, även barn, från mitten av 60-talet fick varierande doser av psyko-farmaka. De flesta gick hela livet omkring i sina fula anstaltskläder – utkvitterade från centralförrådet – i något slags evig tidlös dagrumsdimma. Skillnaden mot scoutlivet kunde inte vara större.

Å ena sidan var maten dagens enda avbrott från det långsamma lunket i dagrummet. En kort stund av njutning. Man hade suttit där i timmar och väntat och så plötsligt fanns den där framför ögonen. Men å andra sidan gällde det att skynda sig så att man fick så mycket som möjligt. Man måste vara vaksam gentemot de andra som fanns runt bordet och/eller gentemot personalen som kretsade ovanför. Det var stressigt och plågsamt. För en del tog det plågsamma över – man välte tallriken eller började skrika eller fick epileptiska anfall. Och så blev man utslängd ur matsalen och fick sitta i dagrummet, bakom den okrossbara rutan och se när de andra åt färdigt.

Då och då blev det utfärder. Ofta i en fullproppad buss som for till nöjesfältet eller till badstranden. Vårdarna var vaksamma och nervösa. Det gällde att alla skötte sig.

Att kastas ut från de invanda och trots allt ”trygga” rutinerna till en omgivning av undrande blickar och ovana beteenden måste ha upplevts som mycket skrämmande och samtidigt lockande. Där fanns ju livet, det verkliga livet. Det som personalen pratade om i fika-rummet, det som visades på TV och det som man en gång avskilts ifrån.

När man låser in så många människor med olika problem på en liten yta så ligger kaos på lur. Kaoset bekämpades genom rutiner och schemaläggning. Dagen rutades in i de olika fasta momenten: personalavlösning, väckning, morgonskötsel, frukost, blöjbyte, personalrast, städ och tvätt, lunch, blöjbyte, kaffe med bulle, middag, kvällsskötsel, läggning, personalavlösning o s v. En del gick några timmar om dagen i särskolan (några hade knappast någon undervisning alls) och på vuxenavdelningarna gick några – långt ifrån alla – till dagcentret. Ibland kunde det bli någon utfärd eller promenad. Eller så släpptes man ut på den inhägnade gården bakom vårdpaviljongen där personalen övervakade.

Vad som än hände; utbrott, slagsmål, snöstorm, dödsfall, julafton o s v, så gällde ändå schemat. Och

det styrdes av klockan. Den var mäktigare än både personal och föreståndare. Känslor, aktiviteter, allt var underordnat dess överhöghet. Ingenstans spelade tiden en sådan obehaglig roll som just på vårdavdelningarna.

Samtidigt som tidsbundna rutiner styrde livets obönhörliga lunk på vårdhemmet så fanns det en plats där tiden ofta verkade stå helt stilla: dagrummet. Salar med stryktåliga fula möbler fastskruvade i golvet, stora fönster som silade in ljuset genom vita gardiner och en melodiradio fastskruvad i takhöjd som stod och skrällde. Någon stod och vaggade, fram och tillbaka, någon satt och vred en liten pryl tätt framför ögonen, någon sov och någon mumlade eviga litanior. Denna dagrummens hopplösa intighet förstärktes av att många, även barn, från mitten av 60-talet fick varierande doser av psykofarmaka. De flesta gick hela livet omkring i sina fula anstaltskläder – utkvitterade från centralförrådet – i något slags evig tidlös dagrumsdimma.

Anstaltsbarnen på scoutlägren var troligen i minoritet. De flesta av deltagarna som hade en funktionsnedsättning kom från sina föräldrahem. Trots att samhället vid den här tiden aktivt försökte påverka föräldrarna att lämna sina barn till olika anstalter och skolhem så var det många föräldrar som stod emot och – utan dagens alla stödformer – lät sitt barn växa upp i hemmet. Det var dessa föräldrar som var mest aktiva i intresseorganisationen FUB – som bildades 1956 – och det var de som flitigast använde sig av de frivilliga insatser som trots allt fanns i samhället.

För de anstaltsbarn som ändå, under någon vecka, fick möjlighet att åka på scoutläger måste skillnaden ha varit astronomisk. På Viken och Lysestrand fanns inte detta ”vi- och dom”-tänkande. Där fanns, som jag minns det, en självklar uppskattning av alla deltagare och en gemenskap som, med några få undantag, var bergfast. Verksamheten byggde på allas deltagande, gruppen (patrullen) var liten och dagarna var fyllda

”På Viken fanns inte detta vi- och dom-tänkande. Där fanns, som jag minns det, en självklar uppskattning av alla deltagare och en gemenskap som, med några få undantag, var bergfast.”

av spännande och utvecklande moment. Kort sagt: vi hade kul tillsammans.

Scoutlägren en liten men viktig kraft

Mitt arbete på barnvårdhemmet skedde åren efter 1968. Allt var i uppror, samhällets avigsidor diskuteras och det blev allt tydligare att vissa grupper, t ex personer med funktionsnedsättningar inte i någon rimlig utsträckning hade fått del av välfärdssamhällets utveckling.

I den utveckling som nu började ta form spelade Scoutförbundets verksamhet en liten, men viktig roll. Bengt Junker, scoutförbundets ordförande under 60-talet fick tillsammans med Karin Stensland Junker fem barn, varav två hade autism. Båda engagerade sig för funktionsnedsatta, Bengt genom att inrikta scoutförbundet på verksamheter som skulle ske tillsammans med olika handikappgrupper. Bl a var han drivande att skapa konfirmationsläger för scouter med och utan funktionsnedsättningar, t ex på Lysestrand – där jag konfirmerade mig.

Det som jag minns från Viken och Lysestrand var att man som scout inte uppfattade de där skillnaderna som var så stora ute i samhället. Skulle man brottas fick man gå ned på knä så att den som satt i rullstol kunde vara med på lika villkor. Svårare än så var det inte. Inte heller med den som inte förstod – då fick man förklara och gick det inte då heller så kunde det gå ändå. Det var inte så betydelsefullt. Det viktiga var att det faktiskt fungerade. Så varför då låsa in barn på anstalt?

Verksamheterna på dessa scoutläger byggde på inkludering, d v s att barn och vuxna med funktionsnedsättningar ska vara en del av gemenskapen, och därför gick de på tvärs med vårdhemsideologin.

Många fick nog också tankar av de där lägren. Tankar som på sitt sätt bidrog till utvecklingen.

Där fanns också styrkan och kraften i den indignation som massmedias avslöjanden av missförhållanden på olika anstalter frambringade. Där fanns den idoge Karl Grunewald, som 1961 tillträtt tjänsten som medicinalråd på Socialstyrelsen och som nu, i denna

högkonjunktur för den sociala ingenjörskonsten, alltmer började ifrågasätta det riktiga i att barnläkarna rådde föräldrarna att placera barn med utvecklingsstörning på vårdhem. Där fanns personalgrupper på vårdhemmen, liksom en del anhöriga och många psykologer, kuratorer och andra, som tog till sig de nya ideologiska inriktningarna, normalisering och integrering, och tillsammans blev alltmer kritiska till vårdhemmen.

Hur mycket betydde mina egna tidigare erfarenheter, från bl a Viken, av en annan typ av samvaro, när jag började på Sagåsens vårdhem?

Till en början fanns inga sådana jämförelser, nej, inte ens mina egna erfarenheter av att vara barn – som ju inte låg på så långt avstånd – gick att använda på de här barnens liv. Ljusår skilde oss åt. Anstaltens budskap var att detta var annorlunda barn som på något vis måste ha annorlunda behov än de som jag själv fått hjälpligt tillgodosedda av mina föräldrar.

Eller var de inte det? Jag minns att en underlig fråga gnagde i mig: Varför fanns ingen gråt på detta ställe? Skratt kunde man höra från oss personal som drev och skojade med varandra medan vi slet med blöjbyten, påklädningar, rengöring, tvätt, mat och allt annat som hörde till. Men aldrig från dem som bodde där. Och ingen gråt. Däremot tjut, klaganden, vrålände monotona upprepade strupljud och ljudet av dunkanden från oroliga händer och fötter och andra konstiga ljud som trängde genom väggarna och blandades med varandra till en stegrande och fallande ljudridå inne på avdelningarna. Bara efter någon dag vande man sig vid de där ständiga ljuden och slutade lyssna. Man hörde inte längre oron som brusade därinne. Man hörde inte smärtan och ilskan och ångesten längre.

Jag minns hur förvånad jag blev när jag upptäckte att ett av de intagna barnen på Sagåsens vårdhem hade varit på Viken-lägre precis som jag. På något sätt kändes det som om något inte stämde. Det bidrog säkert, liksom mycket annat, till att jag efterhand blev alltmer kritisk mot vårdhemmets sätt att behandla barnen. Tillsammans med många likasinnade blev vi en kraft som bröt sönder hela anstaltssverige. Mellan åren 1970 till 2000 avvecklades alla anstalter för personer med utvecklingsstörning. De ersattes med gruppboende, eget boende med personlig assistans. Så gott som alla barn med funktionsnedsättning växer idag upp i föräldrahemmet. Så som det ska vara.

1968 kom den första omsorgslagen som bland annat gav rätt till undervisning. 1985 kom en ny lagstiftning som gav personer med utvecklingsstörning lagstadgade rättigheter till boende i gruppboende och daglig verksamhet och rätt till ett liv som andra i gemenskap med andra.

1994 kom så Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) som kompletterade med rätt till personlig assistans för vissa grupper.

På Sörmlands museum finns Karl Grunewalds arkiv

Ingen har betytt så mycket för att reformera stödet till personer med intellektuell funktionsnedsättning (IF) som Karl Grunewald. Från mitten av 1950-talet och fram till 2016 var han idogt verksam som chef på Socialstyrelsen, bokförfattare, debattör och opinionsbildare (inte minst i denna tidskrift!). Vid sin död efterlämnade han bl a flera hyllmeter av tidningsklipp, anteckningar och andra dokument. Dessutom alla hans egna böcker varav flera översatts till andra språk. Nu finns det mesta samlat på Sörmlands museum i Nyköping.

Ta kontakt!

För den som är intresserad av att forska finns Karl Grunewalds efterlämnade dokument i museets arkiv. Där finns alla Karls pärmar som var utgångspunkt för hans böcker och artiklar.

– Men om man vill forska måste man först ta kontakt med muséet, säger arkivarie Agneta Höglander.

På Sörmlands museum har man organiserat sina samlingar på ett nytt sätt. Man kallar det "berättande magasin" där man kan beskåda föremålen från utsidan genom stora fönster, eller också deltar i visningar som sker varje dag. I ett sådant öppet magasin finns också en utställning med föremål, bilder mm som Karls efterlevande har skänkt till muséet. Vill man ta en närmare blick på den delen av utställningen är det också en fördel om man kontaktar muséet i förväg så man vet när det ska vara visning.

Dessutom finns ett bildspel om Karl Grunewalds liv på muséets hemsida:

www.sormlandsmuseum.se

Arkivarie Agneta Höglander och antikvarie Elin Loord vakar över Karl Grunewalds arkiv.

I en av utställningshallarna finns en speciell avdelning med bilder och saker från Karl Grunewalds liv.

Antikvarie Elin Loord framför en karta av Jättunahemmet i Flen som en gång var centralanstalt för personer med utvecklingsstörning i Sörmland. Kartan ingår som en del i utställningen *En perfekt människa*.

Där finns också kontaktuppgifter till muséet.

Hur kommer det sig då att Karls samlingar hamnade på Sörmlands museum?

Ett av Karl Grunewalds hjärteprojekt var Handikapphistoriska föreningen (HHF). För några år sedan arbetade antikvarie Diana Chafik på föreningens uppdrag med att få museerna att uppmärksamma handikapphistorien. Hon insåg betydelsen av Karls arkiv och eftersom hon själv arbetade på Sörmlands museum var det där samlingen hamnade.

Museet har också just nu en speciell utställning *En perfekt människa om "makt, ideal och funktionalitet som handlar om funktionshinder förr och nu*. En idé är att den utställningen ska vara basen i en vandringsutställning som sedan skulle kunna kompletteras med lokala inslag.

HH

PS. Vill du bli medlem i handikapphistoriska föreningen finns de på: www.hhf.se

hhf
Handikapphistoriska Föreningen

Lästips 1:

Från idiot till medborgare.

Karl Grunewalds stora standardverk om personer med utvecklingsstörning från antiken till nutid. Intra har kommit över ett antal böcker som vi nu kan sälja billigt.. 496 sidor. Inbunden. Pris 280 kr (ordinarie pris 469 kr).

Lästips 2:

Omsorg i förändring.

En kunskaps-höjande och debattglad bok tillägnad Karl Grunewald på hans 90-årsdag, med bidrag av över 20 författare. 278 sidor. Pris 150 kr.

Lästips 3:

Karl Grunewalds bok *Omsorgsrevolutionen*

ger en bred bakgrund till hur dagens LSS-stöd vuxit fram. 228 sidor, 154 bilder. Pris 200 kr.

Lästips 4:

En minneskrift som vi gav ut efter Karl Grunewalds död 2016 med viktiga artiklar av och om Karl. 44 sidor. Pris 100 kr.

Frakt tillkommer. Beställ från: www.tidskriftenintra.se

Klipp ur Rastlösa Nyheters intervju med kommunalrådet Göran Glappkäft.

”Vi har tillsatt en utredning”

Boende för personer i behov av stöd använder dagligen inlåsnin som arbetsmetod. En effektiv metod som spar stora pengar på personalen, enligt verksamhetschefen.

Flera personer med stort behov av stöd och omvårdnad har hittats inlåsta i sitt rum på ett gruppboende i Rastlösa kommun. Första gången det hände var för tre år sedan.

Vi pratar med kommunens högsta höns och frågar: Vad säger lagen om att låsa in folk på det där viset?

– Vi har tillsatt en utredning. Så här får det inte gå till.

Ni har fått kritik från IVO, socialstyrelsen och andra tunga organ. Ändå fortsätter ni.

– Som sagt, vi tittar på frågan och ser över regelverket så vi levererar en ännu bättre produkt. Vi ska bli världsbäst.

Men hur lång tid ska det ta? Ni har tillämpat inlåsningsmetoden flera år nu...

– Utredningen jobbar på och inväntar nu EU:s nya regelverk.

Men den utredningen har redan konstaterat att inlåsnin är förbjudet ...

– Vi kämpar men har ännu inte nått ända fram.

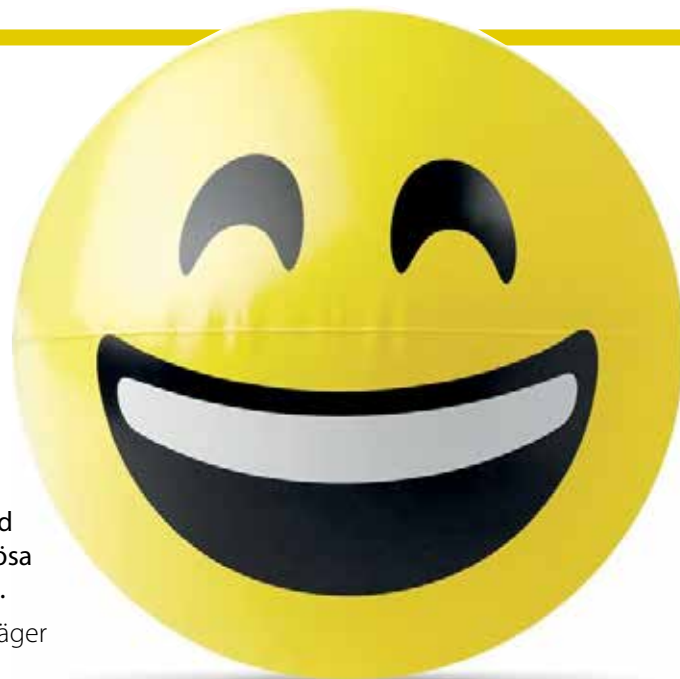
Er personal har bara en dags utbildning i genomsnitt och den gick på internet. De flesta som tittade förstod ingenting eftersom ljudet var borta.

– Detta får inte hända. Vi kommer fortsätta jobba för att säkerställa att användarupplevelsen blir bättre än den var vid det tillfället.

Men en dags utbildning...?

– Vi får inte glömma att vi har besparingar att kämpa med. En dag är bättre än ingen dag. Vi vill verkligen ha välutbildad personal. Där ligger vi långt framme mot vissa andra kommuner. Vi kommer att bli världsledande i kompetens.

Lena Söderman

Hej Lena Söderman!

Vad är bakgrunden till den här texten?

– Det är lite sanning i den. Dels har jag samlat på mig en massa klyschor som ansvariga i kommunerna använder i allt högre grad. Man retar sig på sådant. Men nu gällde det en artikel jag läste, som handlade om en man som blev inlåst i sitt boende. Mannens anhöriga har försökt protestera. Och det är precis de där klyschorna som hon får till svar.

Nu lever mannen i en stuga i skogen med åtta personal. Ett typexempel på hur uselt bemötande och dålig personalpolitik gjort att allt gått fel. Jag blir så arg.

Säger Lena Söderman som nu, tillsammans med Märten Nordlund, varit redaktörer för den nya Omsorgsboken som de tog över efter Ann Bakk och Karl Grunewald.

Omsorgsboken

– Det är rätt många förändringar i den 6:e upplagan av Omsorgsboken, berättar Lena. Vi har tagit bort fysisk omvårdnad och lagt till ett långt kapitel om kommunikation. Dessutom om handledning av personal av Barry Karlsson och till sist ett utförligt kapitel av Bo Hejlskov Elvén om bemötande. Vi har tagit bort allt det som man på ett enkelt sätt kan ta reda på på annat håll och det som rör den fysiska omvårdnaden. Nu tar boken de viktiga frågorna kring det vardagliga LSS-stödet och den enskildes livssituation på allvar. Den har blivit mycket bättre tycker jag.

Omsorgsboken. Red. Lena Söderman och Märten Nordlund. Liber. 2019. 276 sidor. Ca pris 370 kr.

Lena Söderman.

Habiliteringsersättningen – hela listan!

Vid Kirsebergs torg i Malmö finns en daglig verksamhet som kallar sig **Redaktionen**. De jobbar med olika teman, bland annat politik och hälsa. De skriver på en blogg, anordnar föreläsningar för andra personer som arbetar inom daglig verksamhet och gör studiebesök. Nu har de ställt samman en lista på hur stor habiliteringsersättningen är i Sveriges samtliga kommuner. Så här skriver Isabelle Svensson i redaktionen:

Vi tycker det är orättvist att några får ingen habiliteringsersättning och några får mindre än andra. Vi blev klara med kartläggningen i mars så det kan hända att nå kommun har höjt sin habiliteringsersättning sedan dess.

Vi vill visa hur stor skillnad det är mellan kommunerna. Jag som har gjort denna lista heter Isabelle Svensson och jobbar på Redaktionen. Sen fick jag lite hjälp att ringa så det skulle gå fortare.

Vill ni nå oss finns vi på redaktionendv.wordpress.com

Ni kan också maila: redaktionenfsf@gmail.com

Isabelle Svensson.

1. Skamliga kommuner – som inte ger någon ersättning alls.

Aneby
Bjurholm
Askersund
Eda
Hylte
Kungsör
Laxå
Leksand
Ludvika
Lycksele
Mora
Nordanstig
Orsa
Skinnskatteberg
Sorsole
Säter
Tibro
Värgårda
Ydre
Ödeshög

2. Snåla kommuner – som ger låg ersättning (under 50 kr/dag, 8,30 kr/tim).

Ale, 40 kr/dag, 6,60 kr/tim
Alingsås, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Arboga, 48 kr/dag, 8 kr/tim
Arvika, 5 kr/tim
Avesta, 28 kr/dag, 4,60 kr/tim
Bjuv, 35 kr/dag, 5 kr/tim
Borlänge, 25 kr/dag, 6 kr/tim
Botkyrka, 7 kr/tim
Bollebygd, 46 kr/dag, 7,60 kr/tim
Bollnäs, 37 kr/dag, 6,10 kr/tim
Boden, 30 kr/dag, 5 kr/tim
Bollebygd, 46 kr/dag, 7,60 kr/tim
Berg, 24 kr/dag, 4 kr/tim
Bromölla, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Bräcke, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Burlöv, 36 kr/dag, 5,10 kr/tim
Båstad, 40 kr/dag, 6,60 kr/tim
Danderyd, 6 kr/tim
Dorotea, 46 kr/dag, 7,60 kr/tim
Ekerö, 5 kr/tim

Eksjö, 35 kr/dag, 5,80 kr/tim
Emmaboda, 39 kr/dag, 6,50 kr/tim
Enköping, 5,50 kr/tim
Eslöv, 5 kr/tim
Fagersta, 38 kr/dag, 6,30 kr/tim
Falkenberg, 47 kr/dag, 7,80 kr/tim
Falköping, 49 kr/dag, 8,10 kr/tim
Falun, 30 kr/dag, 5 kr/tim
Finspång, 34 kr/dag, 5,60 kr/tim
Forshaga, 36 kr/dag, 6 kr/tim
Färgelanda, 37 kr/dag, 6,10 kr/tim
Gagnef, 34 kr/dag, 5,60 kr/tim
Gislaved, 46 kr/dag, 7,60 kr/tim
Gnosjö, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Gullspång, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Gällivare, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Götene, 8 kr/tim
Habo, 41 kr/dag, 6,80 kr/tim
Hagfors, 36 kr/dag, 6 kr/tim
Hallsberg, 28 kr/dag, 4,60 kr/tim
Hallstahammar, 44,25 kr/dag, 7,30 kr/tim
Haninge, 4,95 kr/tim
Haparanda, 8 kr/tim
Heby, 36 kr/dag, 6 kr/tim
Hedemora, 35 kr/dag, 5,80 kr/tim
Helsingborg, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Hofors, 30 kr/dag, 5 kr/tim
Håbo, 8 kr/tim
Härjedalens, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Härnösand, 36 kr/dag, 6 kr/tim
Härryda, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Hässleholm, 42 kr/dag, 7 kr/tim
Hörby, 5 kr/tim
Höör, 7 kr/tim
Jokkmokk, 24 kr/dag, 4 kr/tim
Järfälla, 7 kr/tim
Kalix, 7 kr/tim
Karlsborg, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Karlskoga, 44 kr/dag, 7,30 kr/tim
Karlstad, 46 kr/dag, 6,50 kr/tim
Kinda, 40 kr/dag, 6,60 kr/tim
Kiruna, 5 kr/tim
Klippan, 41 kr/dag, 6,80 kr/tim
Knivsta, 5,50 kr/tim
Kramfors, 43 kr/dag, 6 kr/tim

Kristinehamn, 40 kr/dag, 6,60 kr/tim
Krokom, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Kungälv, 40 kr/dag, 6,60 kr/tim
Lessebo, 38 kr/dag, 6,30 kr/tim
Lidköping, 28 kr/dag, 4,60 kr/tim
Lilla Edet, 44 kr/dag, 7,30 kr/tim
Lindesberg, 10 kr/dag, 1,60 kr i tim
Ljungby, 44 kr/dag, 7,30 kr/tim
Ljusnarsberg, 30 kr/dag, 5 kr/tim
Lomma, 7 kr/tim
Luleå, 8 kr/tim
Malå, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Mariestad, 7 kr/timme
Mark, 36 kr/dag, 6 kr/tim
Mjölby, 42 kr/dag, 7 kr/tim
Motala, 35 kr/dag, 5,80 kr/tim
Mullsjö, 44,50 kr/dag, 7,40 kr/tim
Munkedal, 44 kr/dag, 7,30 kr/tim
Munkfors, 36 kr/dag, 5,10 kr/tim
Mölnadal, 48 kr/dag, 8 kr/tim
Mönsterås, 37 kr/dag, 6,10 kr/tim
Mörbylånga, 45 kr/dag, 7,50 kr/timme
Nora, 18 kr/dag, 3 kr/tim
Norberg, 40 kr/dag, 6,60 kr/tim
Nordmaling, 30 kr/dag, 5 kr/tim
Norrköping, 5 kr/tim
Nortälje, 4,90 kr/tim
Norsjö, 25 kr/dag, 4,10 kr/tim
Nybo, 40 kr/dag, 6,60 kr/tim
Nyköping, 7 kr/tim
Nässjö, 46 kr/dag, 7,60 kr/tim
Ockelbo, 35 kr/dag, 5 kr/tim
Orust, 37 kr/dag, 6,10 kr/tim
Osby, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Oskarshamn, 5 kr/tim
Ovanåkers, 30 kr/dag, 5 kr/tim
Oxelösund, 7 kr/tim
Partille, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Piteå, 36 kr/dag, 6 kr/tim
Region, Gotland, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Ragunda, 40 kr/dag, 6,60 kr/tim
Ronneby, 7,64 kr/tim
Rättvik, 40 kr/dag, 6,60 kr/tim

Salem, 8 kr/tim
Sandviken, 30 kr/dag, 5 kr/tim
Sigtuna, 5 kr/tim
Skellefteå, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Simrishamn, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Sjöbo, 7 kr/tim
Skara, 7 kr i tim
Skurup, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Skövde, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Smedjebacken, 30 kr/dag, 5 kr/tim
Sollentuna, 7 kr/tim
Solna, 6 kr/tim
Sotenäs, 30 kr/dag, 5 kr/tim
Staffanstorps, 7 kr/tim
Stenungsund, 40 kr/dag, 6,60 kr/tim
Stockholm, 8 kr/tim
Storfors, 38,50 kr/dag, 6,40 kr/tim
Storuman, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Strängnäs, 47 kr/dag, 7,80 kr/tim
Strömstad, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Strömsund, 30 kr/dag, 5 kr/tim
Strängnäs, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Sundsvall, 36 kr/dag, 6 kr/tim
Sunne, 46 kr/dag, 7,60 kr/dag,
Surahammar, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Svedala, 36 kr/dag, 6 kr/tim
Säffle, 40 kr/dag, 6,60 kr/tim
Söderköping, 35 kr/dag, 5,80 kr/tim
Sölvesborg, 44 kr/dag, 7,30 kr/tim
Tanums, 46,50 kr/tim
Tidaholm, 43 kr/dag, 7,10 kr/tim
Timrå, 44 kr/dag, 7,30 kr/tim
Tjörn, 36 kr/dag, 6 kr/tim
Tomelilla, 43 kr/dag, 7,10 kr/tim
Torsås, 30 kr/dag, 5 kr/tim
Tranås, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
Trelleborg, 5 kr/tim
Trollhättan, 38 kr/dag, 6,30 kr/tim
Trosa, 7,50 kr/tim
Tyresö, 6 kr/tim
Täby, 5 kr/tim
Töreboda, 47 kr/dag, 7,80 kr/timme
Uddevalle, 36 kr/dag, 6 kr/tim
Umeå, 46 kr/dag, 7,60 kr/tim
Upplands Väsby, 5 kr/tim

Forts på nästa sida.

Upplands-Bro, 6,50 kr/tim
 Uppvidinge, 45,50 kr/dag, 7,50 kr/tim
 Vadstena, 35 kr/dag, 5,80 kr/tim
 Vaggeryd, 46 kr/dag, 7,60 kr/tim
 Valdemarsvik, 5,50 kr/tim
 Vallentuna, 6 kr/tim
 Vansbro, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
 Varberg, 45,50 kr/dag, 7,50 kr/tim
 Vaxholm, 6 kr/tim
 Vellinge, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
 Vetlanda, 36 kr/dag, 6 kr/tim
 Vilhelmina, 15 kr/dag, 2,50 kr/tim
 Vindeln, 30 kr/dag, 5 kr/tim
 Vänersborg, 44 kr/dag, 7,30 kr/dag,
 Vännäs, 35 kr/dag, 5,80 kr/tim
 Värnamo, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
 Västervik, 25 kr/dag, 4,10 kr/tim
 Växjö, 46 kr/dag, 7,60 kr/tim
 Ystad, 42 kr/dag, 7 kr/tim
 Åmål, 46 kr/dag, 7,60 kr/tim
 Ånge, 40 kr/dag, 6,60 kr/tim
 Åre, 40 kr/dag, 6,60 kr/tim
 Åstorp, 44 kr/dag, 7,30 kr/tim
 Älvdalen, 20 kr/dag, 3,30 kr/tim
 Älvsbyn, 20 kr/dag, 3,30 kr/tim
 Ängelholm, 49 kr/dag, 8,10 kr/tim
 Öckerö, 44 kr/dag, 7,30 kr/tim
 Östhammar, 45 kr/dag, 7,50 kr/tim
 Östra Göinge, 39 kr/dag, 6,50 kr/tim
 Överkalix, 20 kr/dag, 3,30 kr/tim
 Övertorneå, 42 kr/dag, 7 kr/tim

3. OK- kommuner som ger någorlunda ersättning (mellan 50 – 68 kr/dag, 8,30 – 11 kr/tim)

Bengtstors, 50 kr/dag, 8,30 kr/tim
 Boxholm, 60 kr/dag, 10 kr/tim
 Borgholm, 55 kr/dag, 9,10 kr/tim
 Dals-Ed, 50 kr/dag, 8,30 kr/tim
 Degerfors, 50 kr/dag, 8,30 kr/tim
 Eskilstuna, 55 kr/dag, 9,10 kr/tim
 Essunga, 50 kr/dag, 8,30 kr/tim
 Gnesta, 10 kr/tim
 Grums, 51 kr/dag, 8,50 kr/tim
 Göteborg, 55 kr/dag, 9,10 kr/tim
 Halmstad, 60 kr/dag, 100 kr/tim
 Hammarö, 50 kr/dag, 8,30 kr/tim
 Herrljunga, 56 kr/dag, 9,30 kr/tim
 Hjo, 56 kr/dag, 9,30 kr/tim
 Huddinge, 10 kr/timme
 Hudiksvall, 50 kr/dag, 8,30 kr/tim
 Hällefors, 50 kr/dag, 8,30 kr/tim
 Högsby, Kommunen betalar lunch
 Jönköping, 9 kr/tim
 Kalmar, 56 kr/dag, 9,30 kr/tim
 Karlskrona, 62 kr/dag, 10,30 kr/tim
 Kils, 50 kr/dag, 8,30 kr/tim
 Kristianstad, 54 kr/dag, 9 kr/tim
 Kumla, 59 kr/dag, 9,80 kr/tim
 Kungsbacka, 56 kr/dag, 9,30 kr/tim
 Köping, 10 kr/tim
 Laholm, 55 kr/dag, 9,10 kr/tim
 Landskrona, 50 kr/dag, 8,30 kr/tim
 Lerum, 50 kr/dag, 8,30 kr/tim

Lidingö, 10 kr/tim
 Linköping, 10 kr/tim
 Malung-Sälen, 50 kr/dag, 8,30 kr/tim
 Markaryd, 53 kr/dag, 8,80 kr/tim
 Mellerud, 56 kr/dag, 9,30 kr/tim
 Nykvarn, 10 kr/tim
 Nynäshamn, 10 kr/tim
 Olofström, 50 kr/dag, 8,30 kr/tim
 Perstorp, 55 kr/dag, 9,10 kr/tim
 Robertsfors, 60 kr/dag, 10 kr/tim
 Sollefteå, 50 kr/dag, 8,30 kr/tim
 Sundbyberg, 60 kr/dag, 10 kr/tim
 Svalöv, 60 kr/dag, 10 kr/tim
 Sävsjö, 60 kr per dag, 6 kr/tim
 Söderhamn, 60 kr/dag, 10 kr/tim
 Södertälje, 10 kr/tim
 Tierp, 10 kr/tim
 Tingsryd, 10 kr/tim
 Torsby, 50 kr/dag, 8,6 kr/tim
 Ulricehamn, 60 kr/dag, 10 kr/tim
 Vara, 10 kr/tim
 Vimmerby, 52 kr/dag, 8,60 kr/tim
 Värmdö, 10 kr/tim
 Årjäng, 60 kr/dag, 10 kr/tim
 Åsele, 50 kr/dag, 8,30 kr/tim
 Älmhult, 65 kr/dag, 10,80 kr/tim
 Örebro, 60 kr/dag, 10 kr/tim
 Örkelljunga, 50 kr/dag, 8,30 kr/tim
 Örnköldsvik, 56 kr/dag, 9,30 kr/tim
 Österåker, 8,60 kr/tim

4. Bra kommuner – som ger en bra ersättning (över 68 kr/dag, 11 kr/tim)

Alvesta, 89 kr/dag, 14,30 kr/tim
 Arvidsjaur, 70 kr/dag, 11,60 kr/tim
 Borås, 70 kr/dag, 11,60 kr/dag,
 Filipstad, 85 kr/dag, 14,10 kr/tim
 Flen, 15 kr/tim
 Grästorps, 108 kr/dag, 18 kr/timme
 Gävle, 90 kr/dag, 15 kr/tim
 Hultsfreds, 70 kr/dag, 11,60 kr/tim
 Höganäs, 110 kr/dag, 18,30 kr/tim
 Karlshamn, 17,50 kr/tim
 Katrineholm, 15 kr/tim
 Kävlinge, 68 kr/dag, 11,30 kr/tim
 Lekeberg, 75 kr/dag, 12,50 kr/tim
 Ljusdal, 22 kr/tim
 Lund, 106 kr/dag, 17,60 kr/tim
 Lysekil, 75 kr/dag, 12,50 kr/tim
 Malmö, 12 kr/tim
 Nacka, 12 kr/tim
 Pajala, 102 kr/dag, 17 kr/tim
 Sala, 110 kr/dag, 18,30 kr/tim
 Svenljunga, 68 kr/dag, 11,30 kr/tim
 Tranemo, 72 kr/dag, 12 kr/tim
 Vingåker, 11,50 kr/tim
 Västerås, 92 kr/dag, 15,30 kr/tim
 Ätvidaberg, 86 kr/dag, 14,30 kr/tim
 Älvkarleby, 90 kr/dag, 15 kr/tim
 Östersund, 12 kr/tim

Arjeplog har ingen daglig verksamhet.

INUTI – nu också med syateljé!

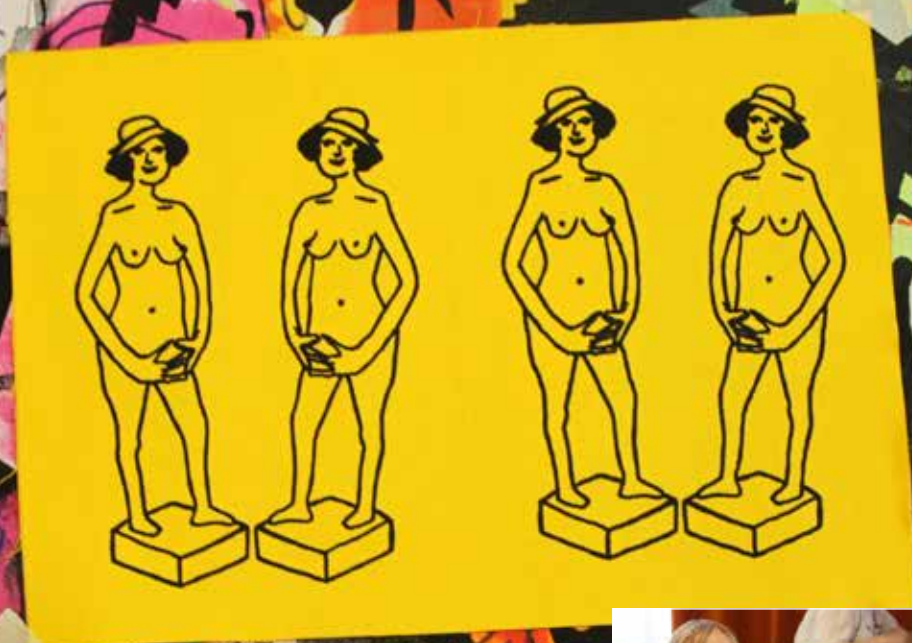
Under de 23 år som gott sedan stiftelsen INUTI i Stockholm bildades har verksamheten bara vuxit. Från en mindre ateljé, till att idag ha tre lokaler där över 50 konstnärligt begåvade personer med intellektuella funktionsnedsättningar samt personer inom autismspektrumet, arbetar med konstnärlig verksamhet. Idag är INUTI en integrerad del i Stockholms konstliv. Man har flera år varit representerad på Liljevalchs vårsalong och har regelbundet utställningar i det egna galleriet. Det senaste tillskottet är en syateljé på Kungsholmen. Där har man fört vidare arvet från Liljeholmsgården, vars screentryck och textilprodukter tidigt visade att daglig verksamhet också kunde innebära hög konstnärlig kvalitet.

Hanna Björklund har hittat sin plats i INUTI:s syateljé. Det är hon som har gjort textiltrycket med damerna till höger.

Katerina Taleporou är en av textilkonstnärerna som arbetar i INUTI:s syateljé.

Helene Fredriksson syr vackra örngott som ska säljas på INUTI:s julmarknad.

Omslagets konstnär

JENNY MARCUS har arbetat på INUTI Kungsholmen i Stockholm sedan de startade 2003.

– För mig har INUTI betytt allt, säger hon. Jag har inga andra saker att göra. En gång provade jag ett annat jobb, jag sorterade papper på en bilfirma, men det var skit.

Jenny berättar att hon har epilepsi och alltid varit väldigt blyg.

– Men på INUTI har jag utvecklats hela tiden. Jag har fått jobba med målning, textil och skulptur. Genom det har jag kunnat prata mer med människor. Man möts i konsten. Och nu när min pappa inte mår så bra betyder INUTI ännu mer. Här kan man slappna av.

Omslagsbilden är en kattikon, berättar Jenny.

– Min pappa var utrikeskorrespondent i Ryssland och när jag var där såg jag många ikoner. Det var då jag inspirerades att göra en egen.

I november ska Jenny Marcus ha en egen utställning i Epilepsiförbundets lokaler i Stockholm. Till den har hon gjort en skulptur av en hund, se ovan. Men allra bäst tycker hon om sin målning av en samovar.

Prenumerera!

Intra nr 4/2019 kommer ut i december
Du som vill prenumerera på INTRA: Betala 380 kr på postgiro 636 55 62-5 eller bankgiro 5308-1485.
Då får du fyra nummer av INTRA framöver.
Du kan också beställa prenumeration från vår hemsida:

www.tidskriftenintra.se

eller på fax: 08-97 11 04,

tel: 08-647 87 90

eller e-post: info@tidskriftenintra.se

Vi finns på Facebook också! Sök på Tidskriften Intra!

Prenumerera på Intra!

Intra är en fri och obunden tidskrift som riktar sig till personal, tjänstemän, anhöriga och förtroendevalda och andra som är intresserade av funktionshinder och samhälle. Intra kommer ut med 4 nummer per år. En prenumeration kostar 380 kronor och gäller för fyra nummer när du än börjar.

**VÄLKOMMEN!
DU SOM ÄR
VIKARIE,
HÄR KAN DU
LÄSA OM
DITT NYA JOBB!**

För vikarien och den nyanställda! Här finns all viktig information om allt som man som ny undrar över. Och lite till.

Pris per ex 60 kr
10 ex 40 kr per ex

Kostnad för frakt tillkommer. Beställ från e-post: info@tidskriftenintra.se, eller från hemsidan: www.tidskriftenintra.se

DVD-FILMER

200 kr 200 kr

Två DVD-filmer som skildrar hur stödet till personer med utvecklingsstörning utvecklats från 1800-talets mitt till idag. Båda filmerna för 350 kr.

LSS OCH ANDRA LAGAR OCH BESTÄMMELSER

Här finns alla de viktiga texterna samlade. Perfekt för dig som vill veta vad som faktiskt gäller.

Pris per ex 160 kr
10 ex 140 kr per ex

GRUPPBOSTADEN

Massor av bra läsning om gruppboheter.

Pris per ex 160 kr
10 ex 140 kr per ex

DAGLIG VERKSAMHET

Vi har samlat det mesta och det bästa som skrivits om daglig verksamhet. Här finns kunskap, inspiration och intressant läsning!

Pris per ex 160 kr
10 ex 140 kr per ex

Svåra frågor 1 och 2 tar upp frågor av etisk och moralisk karaktär i LSS-verksamheten. Som t ex:

- Vad gör vi med alla svåra känslor?*
 - Hur nära kan man stå?*
 - Hur gör man när någon inte förstår sitt eget bästa?*
 - Hur skapar vi tillit?*
 - Hur förhåller vi oss till övervikt?*
 - Vad är professionalitet?*
 - För vems skull är du på jobbet?*
 - Hur mycket ska man ingripa?*
 - Är det rätt att låtsas?*
- Och mycket mer...

Pris per ex 100 kr
10 ex 80 kr per ex

GOD MAN

En informativ skrift för alla som är gode män till personer med funktionshinder.

Pris per ex 100 kr
10 ex 80 kr per ex